

DE GAZET

DE WERELD DOOR ZORGELOZE OGEN

driemaandelijkse gazet / januari - februari - maart 2021
Afdrukkerij: 8500 Kortrijk Mail
v.u. en afzender: Klaartje Mertens, Unie der Zorgelozen vzw, Plumstraat 7, 8500 Kortrijk
Perkeningsnummer 608.253

Agost
PB-PP
BRUSSELS - BELGIË

der **Unie**
Zorgelozen
VERBREEK VERZAMEL VERTEL

Hors d'Oeuvre

25 jaar Unie der Zorgelozen in een boek

De kunsten in quarantaine

Gosie Vervloessem van State of the Arts over solidariteit binnen en met de kunst

De milieucrisis in quarantaine?

Sébastien Hendrickx over de oprichting van het Burgerparlement rond de ecologische noodtoestand

Sociaal werk in quarantaine

Caroline Verhaeghe, Yasmien Ousta en Sofie Moerkerke over sociaal werk in de lockdown

En verder...

Gedicht nog zonder titel - De volte van dat licht - Wachten - Op tijd - Instituten sterven langzaam - Huizen on Tour, een leefbare quarantaine - Moeder, waarom zorgen wij? - Na de quarantaine, buddy's op het KruisPunt - Dromen, wachten. Niet weten. - ...

beeldend werk: Branko Vandenbergh

Gedicht nog zonder titel

Een jaar vergleed, smeltend als de tijdelijkheid waarmee sneeuw plots voor stilte en schoonheid kan zorgen, om dan zacht knarsend onder voeten verzen aan elkaar te rijmen die anders nooit zouden worden geboren.
Zo kwam die rare poëzie tuimelend op ons neer met regels van veel en niets.

Met metaforen van gejammer en eenzame overpeinzing, van stille, bijna wraakroepende leegte, van kleine vreugdes, zowel virtueel als tastbaar voor een deur, in een tuin, aan het raam, als kleurrijk laken door straten en steden.

Wat een les in bescheidenheid kregen we niet, tegen het canvas geklopt door een minuscuul maar dodelijk deel van de prachtige, complexe natuur waar we dus slechts deel van uitmaken in plaats van er almachtige God te zijn.
Maar een natuur waarin we het voorrecht hebben om elk ons eigen verhaal te schrijven. Allemaal samen levert dat een ongeziene bundel op van rauwe, ongepolijste en abstracte poëzie, die dagelijks kan worden verteld en gedeeld, die veredelt en doet nadenken.

We lijken weinig te vermogen als de natuur stampet en vloekt, maar steeds weer redden we ons uit penibele situaties, altijd kruipen we uit het dal van onze eigen destructiviteit, maar jammer genoeg veranderen we pas als de problemen op de spits worden gedreven, en altijd met veel misbaar, te laks, met scepsis en ongeloof.

Ja, we zijn rare dieren, we snijden graag de bochten af, rijden graag door het rode licht van wet en reglement, wat niet mag overtreden wij, Belges, met graagte en glimlach.

Beste publiek,

Nu we wel zeker weten dat we anders zullen moeten componeren en consumeren, kijken we nog wat met mist in de ogen, gaan we met slepende voeten door deze tijd.
We willen het oude terug installeren omdat het nieuwe afschrikt, nog niet doordringt, omdat het werk aan morgen veel opkuis vergt van ons eigen doen en laten.

We leuterden dus verder over wat we missen en vergeten wat we hebben gevonden.

Ja, we koterden veel schoons bij elkaar daar voor het scherm, we kropen in onszelf, in ons eigen kot en kozen voor verandering,

uit noodzaak of vrije wil, maar het was volop te lezen en te zien. Er was toch plots solidariteit, herinner jullie het applaus, maar ook de kleine menselijke gebaren van genegenheid, schoonheid, van effectief labuur en hulp met hoog risico!
Er verscheen een wat helderder kijk op het complexe bord van de directe en indirecte toekomst.
Ja, zo moeten we dus voortaan zingen, allen mee deinend op de golven van een gedicht zonder titel.

Een schrijfsel dat, hoewel nog onaf, reeds hier en daar wordt gepreveld, soms door één iemand, soms door velen. De verzen ervan belichten andere wegen, tonen openingen tot hervormen, herijken, transformeren. Maar altijd in samenwerking, in relatie tot een groter geheel, in functie van het kwetsbare, fragiele, onzichtbare, het broodnodige.

Het nieuwe jaar waarin we allemaal met wat medische weerbaarheid zullen worden geïnjecteerd brengt zonder twijfel kansen om wat grondiger in de spiegel te kijken, voor onszelf, onze naasten, de samenleving, voor een toekomst die wervelend waait voor een meer gedeeld, algemeen belang.
Laat ons er met verenigde krachten aan meewerken, op iedere werkvloer, op de scène, in de zorg, in politiek en economie, in alles wat durft te springen van een wat te hoog lijkende plank.

Dus kom,

laten we het gemis aan elkaar omzetten in nodige verandering. Laten we de tijd die we hebben en hadden niet verloren gaan. Daar, tijdens de dagen van slenterende stilte, werd uit noodzaak al aan veel begonnen, om de wereld te behoeden van verdere schadelijke, onomkeerbare averij.

Hier en daar bakt men reeds taarten die voorheen de etalage niet zouden halen, maar nu met stijgende verbazing worden gemaakt.
Bakkers toveren brood met nieuwe knapperige korst in ateliers waar iedere stem telt en gehoord wordt, ze bakken met en voor de kinderen van nu en morgen, voor hun omgeving, voor hun diverse wereld, voor hun maag en biotoop en talenten, voor hun nieuwe en andere accenten.

Wa peisde, bakken jullie mee?

Geert Six

Boekvoorstelling Hors d'Oeuvre

Als je vijftig kaarsjes mag uitblazen, en je vooraleer je de toekomst induikt nu al kan terugkijken op een rijk gevuld plakboek, dan wil je dat met grote trom vieren; helaas besliste de coronacrisis er anders over. De boekvoorstelling van ons jubileumboek *Hors d'Oeuvre* werd noodgedwongen een bescheiden feest, in coronaproof aanwezigheid van de medewerkers aan het boek. Onder hen Myriam Soenen, die graag haar ervaring deelt van een finaal toch vrij zorgeloze avond.

En eindelijk is het zover... de langverwachte en al eerder uitgestelde boekvoorstelling van *Hors d'Oeuvre* kan op 16 oktober dan toch plaatsvinden. 25 jaar... Wat gaat de tijd snel, te snel. Ik geef toe dat ik er zeer naar uit zie en dat mijn 'naar-toe-leven' wellicht maar een flauw afgietsel is van wat bij de harde kern van de Unie leeft.

Mijn partner en ik vertrekken op tijd want we mogen ne keer naar een evenement! Wat dezer dagen niet meer gewoon is. Het doet ook goed om te landen in wat in andere tijden een 'thuis' was voor mij. De warme welkoms doen deugd, al mogen we mekaar niet omhelzen. Achter de mondkapjes bemerk ik lachende ogen. Blijkbaar ben ik niet de enige die uitkijkt naar 'ontmoeting'. Mensen hebben nood aan mensen.

De genodigden arriveren met mondjesmaat. Ditmaal geen groot evenement, maar dit doet niets af van de gezelligheid. We worden verwelkomd met een drankje en mogen plaatsnemen in de theaterzaal die omgetoverd is in wat voor mij een Unie der Zorgelozen-livinggehalte heeft. Je wordt er zowat overdonderd, gebombardeerd met statige portretten van Zorgelozen die op de één of andere manier hun steentje bijdroegen of -dragen aan het 25-jarig bestaan van de Unie. Het is grandioos, 't is efkes schrikken, 't is vree schone... het is nog steeds het gekende Unie der Zorgelozen-cachet. Het lijken schilderijen, misschien beginnen de personages plots wel te bewegen of je aan te spreken.

En het doet mij weer thuiskomen.

Je voelt het contentement om er weer ne keer te mogen invliegen, de goesting om weer volk 'over de vloer te hebben' in de lucht hangen. Elke aanwezige is opgetogen om erbij te zijn. Klaartje en Geert zijn in vorm. Het scenario is geschreven, de zaal prachtig ingericht, het orkest heeft de instrumenten gestemd, de drankjes zijn gekoeld. De zaal warm aangekleed, de zitjes ontsmet in coronaproof bubbels en de bubbels op een veilige afstand. Op een scherm draait een fotoreportage met de foto's die ook in het boek verschenen zijn.

foto's Kathleen Gheysen

Onder tromgeroffel en een warm applaus brengt Roos waardig en plechtig de nieuwe aanwinst op een zilveren schaal binnen. Johan Walgraave, al vele jaren van de partij op de scène, krijgt het woord en neemt ons mee in zijn verhaal hoe hij bij de Unie terecht kwam. Een verhaal waar wel nog meer mensen zich in zullen herkennen. Als Zorgeloze ben je soms zo enthousiast dat uw verhaal andere mensen wakker maakt. Ook José Vandenbroucke trakteert ons later op de avond met een pakkende tekst: de 10 geboden van de Unie der Zorgelozen. Misschien mag deze tekst gepubliceerd worden want het is er eentje om te onthouden.

In een eerste gesprek van de avond vertelt Geert Six honderd uit hoe het idee rond de Unie der Zorgelozen ontstaan is. Wat aan de wieg stond van deze levenstaak, vanuit een sterk sociaal engagement en gedrevenheid mensen samenbrengen, is en blijft het doel. Een grote kracht hebben om vooral in deze droom te blijven geloven. De juiste mensen ontmoeten die je de nodige ruggensteun geven en die je de juiste wegen tonen om deze droom uit te werken en te verwezenlijken. We worden meegenomen op een reis doorheen 25 jaar Unie waarbij het belang van de toenmalige activiteiten opnieuw in het daglicht komt.

Na een vleugje muziek gaat de avond verder met Geert Opsomer en Elly van Eeghem. Geert Opsomer schetst de noodzaak, opkomst en belang van de artistiek-sociale cultuur. In de media wordt dat zelden in de picture gezet. Nogmaals wordt de noodzaak onderstreept van sociaal-culturele ontmoetingsplaatsen waar mensen kunnen 'thuiskomen' in een moeilijke periode van hun leven. Elly is van een nieuwe generatie en geeft aan hoe ze vanuit dezelfde bekommernissen op haar manier projecten uitbouwt.

Het filmpje 'Hors d'Oeuvre aan huis', waarin tal van Zorgelozen het feestboek thuis bezorgd krijgen blijft plakken. Mensen waarmee ik eertijds wekelijks samen was, speelde, at, filosofeerde, kookte, ... het raakt mij omdat we hier en nu niet kunnen samen zijn en herinneringen ophalen.

Om de avond af te sluiten worden alle genodigden getraakteerd op een lekker stuk taart. Want taart met koffie is wat mensen samenbrengt, vroeger en nu.

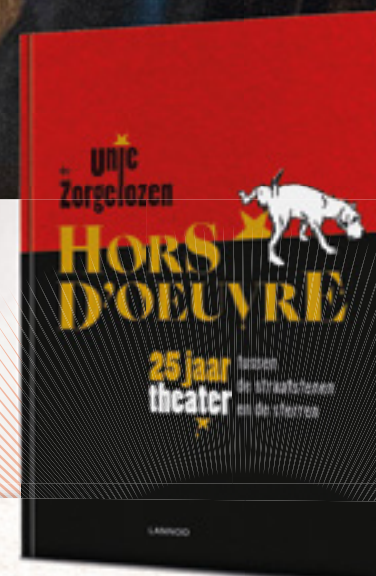
Wat mij getroffen heeft en zal blijven is het enthousiasme, het pleidooi waarmee Geert blijft bezielen, blijft geloven en vechten voor de samenhang. De kruisbestuiving van de verschillende klassen, zijn manier om kunstenaar te zijn, collectieve projecten en participatie. Leven vanuit uw buikgevoel. Het constant aanpassen, mee evolueren met politieke en maatschappelijke veranderingen waardoor de Unie is blijven groeien en bestaan. De sociale geëngageerdheid. De grote dankbaarheid om zoveel waardoor de Unie der Zorgelozen nu de Unie der Zorgelozen is.

Ik ben dankbaar dat ik er mocht bij zijn. Het ga jullie goed.

Myriam Soenen

Kunst en cultuur bepalen de identiteit van een mens, een groep, een volk en een land. Kunst en cultuur zijn de noodzakelijke ingrediënten van een gezonde maatschappij waarin de geestelijke en economische mens tot bloei kan komen. Voor een markteconomie is creativiteit de voornaamste drijfveer. Daarbij is cultuur niet afhankelijk van geld, maar geld afhankelijk van cultuur. De prijs van kunst wordt te vaak verward met de waarde van kunst.

(Leo Samama)

OVER HORS D'OEUVRE

Voor *Hors d'Oeuvre* putten we uit ons eigen rijke teksten beeldarchief, maar zoomen we ook uit naar de artistieke en maatschappelijke context waarbinnen ons werk de voorbije decennia is gegroeid. Het maakt van het boek niet alleen een terugblik, maar vooral een vat vol inspiratie voor wie wil meebouwen aan een artistiek-solidaire samenleving. Met naast vertellingen van veel Zorgelozen ook bijdragen van onder andere Geert Opsomer, Evelyne Coussens, Wouter Hillaert, Ellen Stynen, Bart Noels, Rik Pinxten, Wim Opbrouck...

Waar o waar vind ik het boek?

Hors d'Oeuvre is uitgegeven bij Lannoo en telt 264 vierkleurenpagina's die zijn gehuld in een met goudletters bedrukte harde koft. Voor het boek betaal je €27,99 (eventuele verzendingskosten inbegrepen). Je kan het bestellen door een mailtje te sturen naar reservatie@uniederzorgelozen.be. We bezorgen je dan het rekeningnummer waarop je het juiste bedrag kan overschrijven, waarna we jou het boek bezorgen in een aangename geschenkverpakking! Daarnaast kan je het boek ook vinden in de boekhandel, of bestellen via lannoo.be/nl/hors-doeuvre.

bekijk hier de integrale opname van de boekvoorstelling van *Hors d'Oeuvre*

Hors d'Oeuvre aan huis

Omdat een feestelijke samenshoring om de geboorte van ons boek te vieren er niet in zat, trokken we dan maar die andere mooie Uniekaart, die van het persoonlijke en het nabije. We verrasten een aantal van onze voorintekenaars met een bijzondere aan huis levering van hun boek, inclusief taart én gedicht! Nathalie was een van de gelukkigen bij wie we aanklopten.

Vastpakbaar

Op een vrijdag in september belt Heroen me op om te zeggen dat hij morgen 'den boek' van de Unie gaat binnenbrengen.

Omdat ik niemand tot last wil zijn en liever mijn diensten aanbied, maar vooral ook omdat ik in deze coronatijden nog wel graag eens in de Unie wil komen, stel ik voor om zelf mijnen boek te komen ophalen. 'Neeneen, dat hoeft niet' dringt Heroen aan... en stilaan valt mijn frank: ze gaan dat boek niet gewoon komen afgeven...

De zaterdagmiddag zit ik te naaien in wat we nu de hobykamer noemen (dat is de kamer van onze oudste die ondertussen al meer dan een jaar met zijn lief samenwoont, en die nu de kamer van van alles is geworden) als ik wat gebabbel aan ons deur hoor. Het nieuwsgierige ikje piept vanuit het raam en ziet Heroen één en ander installeren op de oprit van onze burens. Ik blijf nog even koekeloeren, ga niet zwaaien en hallo roepen, neen, ik wil sebiets de bel horen en de deur kunnen opendoen. Ik voel nu al dat ik even moet slikken.

De bel gaat, ik storm naar beneden, gooi de deur open en zie een schoon gedekt tafeltje, een tafelleedje, een bloemeke, de altijd aanwezige koffiekkan, een taartje, Marijke, op haar best gekleed, Heroen als cameraman. Ik hoor de hymne en Marijke die dicht over taart en dan is slikken niet meer voldoende en laat ik de tranen maar even komen, niet vollen bak, bescheiden en met mate, misschien zijn dit tranen die ik wel wil houden, want ze zijn van puur contentement.

We krijgen 'den boek' en ik hou hem lang vast. Ook nu.

Hoewel ik een grote lezer ben, zijn het deze keer niet alleen de letters die me boeien maar vooral de beelden. Ze nemen me mee naar momenten waar ik deel mocht van uitmaken, ik word er even warm en gelukkig van als op het moment dat ik daar was. Ze tonen me de mensen die zijn wie dat ze zijn, die er mogen zijn en maken dat ik er ook mag zijn, in al je simpelheid of complexiteit, 't es al gelijk, al gelijk wie da'je nu zijt zoals Wim Opbrouck het zingt in de hymne die hij voor ons componeerde.

'Den boek' lag lang op het salontafeltje, vastpakbaar en dichtbij, gelijk de Unie. Nu ligt hij daar niet meer, een mens moet ooit eens het stof afdoen van het salontafeltje hé, maar hij ligt nog altijd in de salon, nog altijd dichtbij zodat ik hem dagelijks zie en hem heel gemakkelijk tegen de gilet kan trekken in afwachting van die echte versie van tegen de gilet trekken.

Nathalie Derycke

bekijk hier het filmpje
Hors d'Oeuvre aan Huis

Wachten ⁽¹⁾

We zitten,
we wachten,
we eten,
we dachten aan toen,
aan hoe,
wanneer,
hoe lang.

We weten niet hoe lang,
waarom,
waarvoor.

Wachten ⁽²⁾

Wacht je op mij?

Op de bank,
in het park,
in het groen waar gezoem ver weg is,
waar licht is en hoop op een morgen -
geen zorgen - maar zon.

Altijd zon - zonder wind - zonder
sneeuw - zonder ijs.

Miep Lambrecht

VERLANGEN

Even geduld, iets van medewerkers en bezet, wachtmuziekje,
voor je verder lult...
Het zinloze wachten.
Korte dagen. Hoopvolle nieuwtjes. Bullshitnieuwtjes.
Lange nachten. Bange nachten. Barslechte nachten.
Droeve gedachten. Tegengestelde machten. Grote krachten.
Tamme schachten.
Nog zoveel dagen. Dagen vol waan(-zin). Dwaze dagen.
Lelijke vlagen. Frettende zagen. Verlies van banen.
Vaste banen. Iele magen. Lege lanen. Velen klagen.
Grote plagen. Rare woorden. Grove strooiers. Stromannen.
Vele lagen. Vreemde talen. Onrustige burens.
Luidruchtige burens.
Dikke kragen. Droge kelen. Onrustige baren. Klagende
leraren. Bezorgde ouders. Oververmoeide zorgers.
Sappig sarcasme. Balorige bazen. Volle wachtzalen.
Wachtende sarcofagen. Leve het falen.
Andere vragen. Rare antwoorden. Zinloze vragen.
Nieuwe dagen. Valse tragen. Zonder wagen. Trage wegen.
Kalme muren. Stille plagen. Dode geesten. Mooie vagen.
Worden vaag.
Leve corona. Leren leven onder corona. Hou van corona.
Ga weg corona. Bye bye corona. Tot nooit meer corona.
Nieuwe zalen. Volle zalen. Stop dat malen. En dat dalen.
Start dat stralen. En schraag die stralen. Stralen en lachen.
Hahaha. Lach! Stralen en lachen. Verlang ik naar!!!

Johnny Verkest

★ DE VOLTE VAN DAT LICHT

Ik kon niet gaan, noch staan waar ik wilde. Ik werd de vinger gewezen, mijn vrijheid ontnomen. Moelijk kon ik genieten van de volte van de lucht en het licht van de zon. Dat mondmasker belemmerde mijn normale doen en ik kwijnde wat dieper weg. Wie zag ik en me nog?

Uitstappen beperkte ik, ook al kreeg ik op dagen dat beetje carte blanche. Ik miste balans tussen mogelijkheden en een vrije wil. Controle beknotte immers elk greintje ambitie tot uitbreken. Thuis was het doodstil; mijn agenda bangelijk leeg. Ik moest eerlijk toegeven. In beperking een vrijheid vinden, was me een bijzonder grote uitdaging. Ik schrok best van de veelte aan confrontatie die gestaag op me afstormde.

Eigenaardig genoeg kenterde iets. Ik ontdekte daadwerkelijk een keuze. Ontrafelde ik de schoonheid binnen de situatie? Kon ik zien wat die voor mezelf betekende? Of, sakkerde ik liever mijn stem tegen blanke muren schor?

Gelukkig ontwaakte ik. Stap voor stap merkte ik dat er een weinig nodig was om me goed te voelen. Net door het gestelde kader kwam ik gedwongen tot rust. Ik verzette mij niet langer. Ik keek immers naar waarde. Geluk leefde waarlijk in mezelf. Daarenboven stond ik er eigenlijk nooit alleen voor. Die verbinding met anderen, die buitenwereld, daar waar een ander geluk lag, was er inderdaad nog steeds. Om weinig kon ik klagen. Mogelijk veranderde er in dat leven een ietwat, doch ik geloofde sterk dat dit deels in mijn voordeel was. Ik leerde beter filteren. Ik werd anders wijs.

Vandaag ben ik benieuwd naar wat komt. Als ik straks weer de natuur en de mensen ten volle aanschouw, zal ik buigen voor de volte van dat licht.

Linde Moreel

Instituten sterven langzaam

Naar aanleiding van onze 25ste verjaardag en het bijhorende verjaardagsboek *Hors d'Ouvre* organiseerden we samen met Demos drie gesprekken rond evenveel spanningsvelden die (nog steeds) rond participatieve kunstpraktijken hangen. Vertrekpunt was de vraag op welke manier het sociaal-artistische werk haar DNA heeft kunnen doorgeven aan de opkomende participatieve kunstpraktijken en het brede kunstenveld.

We are the 20%

Seppe Baeyens werkte de voorbije jaren in Molenbeek een participatief danstraject uit met buurtbewoners onder de vleugels van Ultima Vez, het productiehuis van choreograaf Wim Vandekeybus. Het blijkt niet altijd evident, zo een artistieke cohousing. “Ik werk met grote, diverse groepen, waar soms ook mensen bij zijn met het syndroom van Down”, zegt Seppe. “Als je met hen het vliegtuig moet nemen brengt dat een andere manier van werken met zich mee dan als je toert met professionele casts. En onze studio, waar een keer per week het dansatelier met buurtbewoners Atelier Quartier plaatsvindt, kan ik gerust elke dag vullen. Maar Wim moet daar natuurlijk ook kunnen werken aan nieuwe voorstellingen. We zitten wat onze samenwerking betreft aan het plafond. Mijn plan is om een eigen werking te starten, met Ultima Vez als partner.”

Hoeveel speelruimte kan je als gevestigde instelling geven aan voor je huis nieuwe en potentieel ontregelende processen? Het is een vraag waar ook Barbara Van Lindt, die sinds kort samen met Agnes Quackels aan het hoofd staat van het Brusselse Kaaitheater, een antwoord op zoekt. In hun artistieke werking, die vaart onder de vlag ‘How to be many?’, willen ze de consequenties van de sterke kwaliteitsstandaard die hun huis doorheen de jaren heeft ontwikkeld kritisch tegen het licht houden. “Want die spreekt misschien maar een specifiek deel van het publiek aan. Je afvragen ‘How to be many?’ betekent dat je verschillende esthetieken in je huis een plek geeft. We hebben aan Brusselse verenigingen gevraagd wat zij missen op het podium, wat ze zouden willen zien of tonen. En we gaan 20 procent van de macht die wij hebben om artiesten te selecteren, 20 procent van de middelen en de plek, uit handen geven aan organisaties, individuen, kunstenaars die op de grens tussen artistieke ontwikkeling en sociale rechtvaardigheid werken, zoals Citylab of WIPCOOP.”

Niet zelden is de cultuur van zo’n organisaties danig verschillend van die van hun gastheer, waardoor ze die ook in vraag

stelt. Voor Van Lindt is dat ook de bedoeling. Ze geeft het voorbeeld van hun samenwerking met Mothers and daughters, een werking voor lesbische en transpersonen. “Die vroegen of we vrouwelijke technici hebben die hen een kleine opleiding theatertechniek konden geven. We proberen aan dit soort vragen tegemoet te komen. ‘Practice what you preach’ is heel belangrijk. Institutionaliseren is verstarring, blijven vasthouden aan oude manieren van werken is het gevaar van een grote instelling. Maar 20 procent is al een serieuze ingreep in de manier waarop wij tot nu toe gewerkt hebben. Dat betekent dat je een aantal dingen niet meer doet. Dat is niet voor iedereen die erbij betrokken is simpel.”

Voor Seppe is vooral de wisselwerking heel belangrijk. “Mijn droom is dat alles vloeibaar wordt, dat de maker van een voorstelling die in *het Kaai* speelt ook in dialoog zou gaan met de mensen in Atelier Quartier. Dat we vertrekken van gelijkwaardigheid en elk vanuit onze autonomie en expertise een deling aangaan.”

Inspirerende periferie

De verhouding tussen ‘groot’ en ‘klein’, tussen instituut en individu, tussen periferie en centrum, met de bijhorende verdeling van macht en middelen komt terug in het gesprek met Samira Saleh, Aziz Boukhzar en An Vandermeulen. Moderator An De bisschop vroeg hen wat kunstorganisaties die inzetten op participatie te bieden hebben voor het individuele groeitraject van kunstenaars die ondervetegenwoordigd of ondergewaardeerd zijn in de kunsten. Voor het traject van spoken word kunstenaar Samira Saleh was de slam-poetry battle tijdens het sociaal-artistische Enter festival in Antwerpen (2015) alvast erg belangrijk, en niet alleen voor haar: “Uit die lichting zijn heel wat namen gekomen die we nu nog steeds terugzien, zoals Joost Hoekaf of rapgroep Roedel. Enter festival zorgde voor een laagdrempelig platform waar we onder gelijkgezinden konden spelen, andere artiesten leren kennen... dat is heel belangrijk, net als de erkenning die we toen kregen voor wie we waren en wat we deden. In Antwerpen spelen toegankelijke broeinesten als Mama’s Open Mic, waar ik zelf aan verbonden ben, of You On Stage die rol nog steeds.”

Maar op de vraag of het opduiken van broeinesten als deze ook betekent dat het kunstenveld meer divers is geworden, volgt toch veel aarzeling.

“Dat is een moeilijke vraag”, vindt Aziz Boukhzar, die doorheen verschillende theater-, film- en televisieprojecten zijn zoektocht als acteur. Hij maakte o.a. deel uit van GEN2020, een traject dat Michael De Cock had opgezet toen die nog aan Het

Arsenaal in Mechelen verbonden was, vanuit de vaststelling dat er te weinig gekleurde kunstenaars in het veld actief waren. “Dat was een interessant traject omdat je daar mogelijkheden kreeg: er waren masterclasses, producties waarbij je ook vergoed werd voor je werk. Maar later heb ik ook gemerkt dat naarmate je ergens naartoe vordert, men u vaak ook probeert te houden waar je de doelgroep blijft: de man met migratieachtergrond, de ex-drugsverslaafde, ... Terwijl je op een bepaald moment wel vooruit wil geraken.”

Toch ervaart An Vandermeulen, artistiek leider van het Brusselse Globe Aroma, een soort momentum. “Er is bij veel organisaties een openheid naar kunstenaars en praktijken die buiten de typische West-Europese kaders vallen, als gevolg van het jarenlange werk van al die sociaal-artistische en participatieve werkingen. Maar het hangt heel erg af van organisatie tot organisatie, en van de mensen die er werken, van het oog waarmee die kijken.” Ook Samira merkt dat instituten en festivals bijna over elkaar struikelen om mensen van kleur te betrekken. “En als ze queer zijn of moslim of disabled, des te liever. Maar die diversiteit is heel oppervlakkig. Een persoon van kleur aannemen in een raad van bestuur is niet voldoende. Initiatieven die meer doen dan dat en écht inclusief werken zoals Black History Month of Kroeshaar Festival zijn op dit moment het meest aan het innoveren, maar werken in de periferie en met heel weinig of geen middelen.”

“Voor mij zijn de initiatieven die je noemt de meest inspirerende voorbeelden”, zegt An, “maar het is toch heel gek om dat de periferie te noemen. Waarom gaat doorstromen altijd richting grote huizen? Doorstromen doe je toch niet enkel naar de KVS of het Kaaitheater, maar ook naar Mama’s Open Mic of For All Queens. Dat wil ik toch efkes zeggen. Je hebt niet enkel een succesvol parcours als je je voorstelling in het Kaaitheater hebt gespeeld. Wat we hier de periferie noemen, eigenlijk is dat de financiële periferie. De crux zit bij de verdeling van de middelen.” En daar is Samira niet optimistisch over. “Voor kleine organisaties is het echt vechten en werken met de kruimels. Dat zal nog lang zo blijven en zo lang zullen we het altijd hebben over participatie vanuit een groter instituut naar een kleiner organisatie of vzw’tje.”

Meerstemmigheid

Intussen werd het kunstendecreet hertekend en is het wachten op nieuwe beleidsaccenten, iets wat veel artiesten uit de sociaal-artistische en participatieve kunstpraktijk met argusogen volgen. Hun praktijken zijn immers vaak kwetsbaar, klein, lokaal, arbeidsintensief en moeilijk te vermarkten; wat zijn de overlevingsstrategieën in een beleidscontext die zaken als internationale uitstraling, ondernemerschap en opschaling voorop stelt? Zullen er voldoende - structurele - middelen zijn om hun praktijken duurzaam te bestendigen, of verder uit te bouwen? Nu al harken velen noodgedwongen projectmiddelen bijeen voor wat in wezen structurele werkingen zijn.

Katrin Lohmann kan erover meepraten. Met *Radio Begijnenstraat* maakt ze in wekelijkse ateliers podcasts in de

gevangenis van Antwerpen. Al die tijd tracht ze Vlaamse, Antwerpse en nog andere projectmiddelen aan elkaar te breien om de werking niet te laten stilvallen. Ze vreest dat we met de beleidskeuzes die worden gemaakt op een scenario afstevenen waarbij de kleinere en meer onconventionele spelers zullen verdwijnen uit het subsidiebeleid, ten voordele van de grote huizen, de grote blanke regisseurs. “Terwijl de traditie die Vlaanderen heeft in het subsidiëren van haar ‘off-scene’ in bijvoorbeeld Duitsland helemaal niet bestaat, en net de rijkdom van ons artistieke landschap uitmaakt.” Maar Bart De Vos, raadgever kunsten bij minister van Cultuur Jan Jambon sust: “We gaan de functie participatie, waaronder de sociaal-artistische werkingen, de kunsteducatieve werkingen en de participatieve kunstprojecten vallen, niet in een hoekje of naar de uitgang duwen. Een van de doelstellingen van de hervorming van het decreet is net om, vanuit een landschapsbenadering, meerstemmigheid in alle opzichten aan bod te laten komen. Ook zullen kerninstellingen minstens drie functies moeten opnemen; zo verankeren we de functies participatie, naast ontwikkeling en reflectie, structureel in het veld. En hoofdstuk acht van de visienota van de minister gaat expliciet in op kunst als gemeenschapsvormende factor.”

Blijft natuurlijk de vraag wat dat schuift? Hier blijft Devos wat meer op de vlakte. “Laat ons er, zeker in het licht van corona, maar van uitgaan dat het budget zal blijven wat het is. En we willen ook instroom mogelijk maken, binnen die budgetten. Dat betekent dat we bij de volgende ronde keuzes moeten maken.”

Hoe zit het tenslotte met de participatie aan het kunstendecreet zelf, vraagt Lohmann zich af? Dat lijkt alvast snor te zitten. Het kabinet sloot twaalf mensen uit het veld - kunstenaars, vertegenwoordigers van grote en kleine huizen, ... - twee keer drie dagen op in Alden Biesen om hun evaluatie te maken van de visietekst van de minister. “Met die input gaan we het decreet verder uitwerken. Dat is dus een zeer participatieve manier om aan de slag te gaan”, aldus Devos. Pittig detail: het concept van de kerninstelling werd door deze reflectiegroep alvast van tafel geveegd, maar toch in het nieuwe decreet opgenomen. Benieuwd naar wat finaal nog uit deze pijlpijn komt.

Joon Bilcke

De drie gesprekken zijn integraal te bekijken op onze website waar je ze ook kan vinden als podcast. Daar vind je ook een link naar de artikelenreeks ‘DNA van participatie’ van Demos.

Moeder, waarom zorgen wij?

In 2001 vlogen vliegtuigen in de WTC torens. Hoe die torens erna zijn ingestort blijft voor sommigen een half raadsel. Half, nee, een groot complot om Arabische landen onder controle te krijgen, wat dus duidelijk is mislukt. Toen werden plots de Arabieren overal verdacht. Terreur als promotie voor veiligheid.

Niet alleen ik zal dan hebben gemerkt dat er een deel van de bevolking verdacht werd. Nu is er een virus en iedereen is verdacht. Een maatschappij die gebaseerd is op wantrouwen was het al, maar nu is dat iets normaal geworden.

In mijn ogen begon er hoop te komen in 2017. Er was toen iets dat op gang kwam. Iets dat mij deed hopen dat er grote veranderingen gingen komen. Iets dat zal maken dat er van bovenaf anders beslist zal worden. Beslissingen die dan zullen maken dat het écht goede zal gebeuren voor de gewone burgers, zonder achterpoortjes en zonder invloed van geld of macht. Het leek of er een revolutie in de lucht hing. Wat later begonnen gele hesjes op straat te komen, die waren hier niet veel te zien maar enkele tientallen kilometers zuidelijker was dat al anders. Bij gele hesjes in ons nieuws hebben ze het enkel over diezelfde prijzen, totaal fout, ik bedoel alles behalve dat, die hebben het over politici die liegen en de bevolking uitmelken. Zelfs op gebied van klimaat, beter geschreven vervuiling, leek er wat te gaan veranderen. Op vele plaatsen leek het of er meer protesten waren en misschien, héél misschien gingen de dingen veranderen. Voor mij is het daarom geen toeval dat er dan in 2019 een wapen, een virus, verscheen. Een virus dat het handig maakt de protesten de kop in te drukken en nog eens aantoonde hoe makkelijk het is maatregelen op te leggen.

Ja, er is veel veranderd, genuëtkorfd rondlopen is nu normaal. Een avondklok is voor onze bestwil. Ontspanning is overbodig, ze gingen er toch al zwaar in besparen. Stijgende en dalende cijfers bepalen onze vrijheden. Geld kan plots van overal getoverd worden, we zien wel later, maar voorlopig niet voor degenen die het écht nodig hebben. In sport en het andere nieuws lijkt er maar 1 thema te zijn. Angsten, zorgen en aanverwante problemen zijn nu op een niveau van de tiende macht gestegen. Flierefluitend door het leven gaan is nu gewoon bizar.

Plots kregen we een overvloed aan tijd, tijd om de muren op te lopen. Tijd om de dingen ook anders te bekijken. Ik begon me dan soms bij simpele dingen af te vragen of het nog wel zin heeft. Voor later, maar welk later? Het daveren van de grondvesten was dermate groot dat het leek op een vrije val. Dan is het niet genoeg meer om stevig op de benen te staan, nee je moet dan de vleugels spreiden. Vleugels om jezelf te ondersteunen, ervoor zorgen dat je niet onderuit gaat door het nieuwe normale, hoe griezelig het ook is.

Het is voor iedereen wel duidelijk geworden hoe makkelijk het is om een maatschappij in enkele dagen, nee, de dag zelf te veranderen. 1984, is dat voorbij of komt dat nog? Controle over alles wat we zeggen en doen tot thuis toe. Ach ja overal camera's op straat en satellieten in de lucht zijn we gewoon en je smartphone is slimmer dan je denkt. Toch heerst er nog hoop, terug naar het normale van voordien maar wacht, nee, dat was toch een crisis? Niet erg, laten we dan maar thuis zingen en dansen nu dat nog kan.

Ok, genoeg somber geweest. Er is een vaccin. De ziekenhuizen zijn deze maanden niet overvol geweest. Scholen geven nog les, ook al is het op een nieuwe manier. Bedrijven produceren nog, er is geen tekort. We zijn gaan zien hoe belangrijk zorg is. Minder druk op straat dus minder ongevallen. De meesten hebben de neiging gezonder te eten en bewegen.

Ondanks al die veranderingen blijf ik verlangen naar een écht mooie toekomst, een waar iedereen zich goed bij zal voelen. Ik verlang naar vreugde zonder zorgen. Die vreugde mag niet voor mij alleen zijn want dan zal dat niet lang duren. Algemene tevredenheid op straat. Dat de mensen met zulk groot plezier gaan werken dat ze er huppelend naartoe gaan. Dat de samen in de samenleving zo groot is dat er niet meer over armoede, ziekte noch problemen dient te worden gepraat. Dat de natuur dan met ons mee blij is met wat we doen. Ik hoop dan dat iedereen dat verlangen koestert. Maar ik vrees dat die dingen gewoon verlangen een ongrijpbare utopie zal blijven. Is dat naïef, ja zeker! Laten we dan maar allen zo naïef zijn dat dat niet meer gênant is daarnaar te streven.

Jérôme Duchateau

De Unie in quarantaine

Sinds half maart ligt onze publieke werking grotendeels stil. Dat gaf ruimte voor fijne experimentjes zoals filmpjes, fotoprojectjes en podcasts; we naaiden mondmaskers of we staken onze ruimtes in een beeldend kledje. Maar helaas vlogen ook verschillende projecten noodgedwongen in de ijskast.

Lelijke steenpuist

Op 17 maart 2020 zouden we onze eerste try-out van de nieuwe productie *In de naam van de vader en de zoon* spelen... En 18 maart was de dag dat de eerste lockdown een feit was... Geen try-out... We volgden de regels. En keken uit naar een nieuw moment...

Ondertussen zijn we tig maanden verder; de productie is afgevoerd... Uiteraard zijn er prioritaire issues te behandelen momenteel... Maar feit is dat de scène mij al ettelijke maanden moet missen en ik haar ook! Wat dit doet met mij kan ik wel proberen uit te leggen; het gevoel daarentegen niet... Om het gevoel te ervaren moet je al een keer op diezelfde scène gestaan hebben... Als deel van een warme, fijne bende van alle slag en stoot die gaat voor één zelfde doel, een mooi theaterstuk te berde brengen van een kei-sterke auteur en regisseur... daar kan je als uitvoerend kunstenaar (om het met een groot woord te gebruiken) alleen maar gelukkig van worden.

Ik mis het! Massa veel!

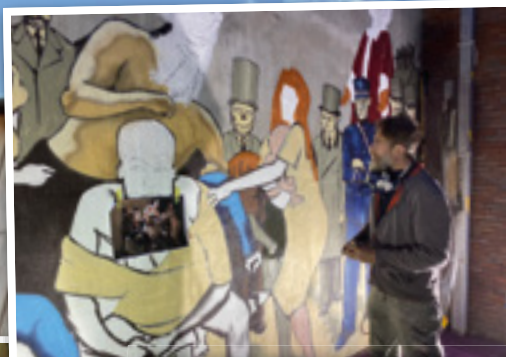
Maar ik heb vertrouwen; vertrouwen dat het allemaal weer goed komt, dat we weer theater zullen kunnen maken; dat corona iets wordt waar we op terugkijken als op een lelijke steenpuist... dat we weer samen zijn; kunnen knuffelen; en vooral weer op die scène kunnen staan!

Mie de Neve

DE RESTO!

Alleen al bij het uitspreken van het woord Resto komt er een smile op mijn gezicht. Alsof ik word teruggetrokken naar de goede oude tijd, waar samenkomen en vooral samen koken geen probleem was en er nog plaats was voor een knuffel en een goede deugddoende babbel.

De Resto elke laatste vrijdag van de maand betekent voor mij zeer veel. Het samen koken met de mensen van de kookploeg is zo tof en waardevol. Het was telkens uitkijken naar deze dag waarop ik eens niet aan mijn zorgen of problemen moest denken. Iedereen zette zich voor de volle 100 procent in. Je voelde de verbondenheid tussen ons allemaal om de gasten die kwamen lekker eten voor te schotelen. Tijdens het koken en klaarzetten van de zaal was er altijd tijd voor een babbel of een grap en voor vele lange gesprekken die zo een deugd kunnen doen, met mensen die u begrijpen en luisteren en vooral niet oordelen. Ik heb er veel mensen op een andere manier

Bert neemt de buitenmuur onder handen

maskers maken met Maria

leren kennen tijdens het koken en ook tijdens de Resto 's avonds heb ik het geluk gehad kennis te mogen maken met veel nieuwe mensen.

Het was zo hartverwarmend om hen te zien genieten van het eten dat we gemaakt hadden, dat gaf mij een goed gevoel en veel voldoening en ik had dan zoiets van, we did it again! Voor iemand die vroeger nooit goed genoeg was geeft de Resto me veel zelfvertrouwen en geloof in mezelf maar vooral erbij horen en mensen rondom mij hebben die in mij geloven is voor mij het allerbelangrijkste. Ik hoop van harte dat we vlug terug de Resto kunnen opstarten en genieten van elkaars gezelschap.

Nathalie Van Wallegghem

Allez, Chantez! 2020: wat het was... en niet is geworden

Naar jaarlijks ritueel duidde ik op de nieuwe kalender van 2020 de data van de maandelijkse Allez, Chantez! sessies aan. Kwestie van voorrang geven, en niet te vergeten. Toen nog onwetend en niets vermoedend... In januari was ik er niet bij: op reis naar Noorwegen, in de hoop Het Licht te zien. Het werd noppes. In februari hadden we de Allez, Chantez! benefiet, een taart met 3 kaarsjes en bubbels, toen nog in de ware zin van het woord... En in maart? Zoals voor zovelen stopten toen die vrijdag de 13de ook mijn werk- en leefgewoontes... en dat bleéf maar duren...

Noodgedwongen zoek je alternatieven. Digitaal en livestream werden zowaar mainstream. Al is dat niet mijn manier van be-léven. Eind mei Allez, Chantez! met Ilja en Annelore op de Kortrijkse Sinksenfeesten vanuit een stille, lege Schouwburg op de pc volgen? Zelfs deze sputterde tegen, zodat ik enkel het laatste halfuur kon inhaken. Tegen dan was de fun er voor mij al helemaal af. Nee, voor mij geen surrogaatbeleving of lightversie.

Wat ik vooral persoonlijk gemist heb, is de seizoensafsluiter in het park, op het Plein, in de open lucht, live zingen, met veel mensen, volle tribunes, wetende dat we daarna twee maand stil liggen in de zomer, en mekaar twee maand niet zullen tref-fen... deze missen vond ik moeilijk. Ik wist dat voor zij die altijd komen, de afsluiter van het seizoen een 'moment suprême' is,

Opname Sinksen in de wolken

Good Vibes

Wat we missen nu Vegan Palace even on hold staat... zoveel, van het samen toekomen in het nog stil maar al heel gezellig café, iedereen dag zeggen met een nu zo gemiste zoen, de taken verdelen en aan het koken slaan, soms stil aan het bekomen van een drukke dag, vaak taterend met de kookvriendinnen of Heroen of een Zorgeloze. En dan de mensen zien binnendrup-pelen, ook zo leuk, vaak al snuffelend en radend wat er op het menu staat. Een beetje stress ook dan, gaan we op tijd klaar raken, gaan ze het lekker vinden. Tussendoor al eens proeven en dan eindelijk, de potten op een rij en uitscheppen. En als kers op de taart de vrolijke gezichten en de hongerige blikken bij het zien van al het lekkers op de borden. Zelfs het samen opruimen missen we...

Samen met de Vegan Palace's is ook het contact met elkaar gro-tendeels weggevallen. Ook alle activiteit op onze social media groep waar we afspreken wie boodschappen kan doen, wie kan helpen, welke recepten we willen uitproberen, hoeveel inschrij-vingen er al zijn... viel weg. En de aanwezigheid van en sfeer in het huis van de Zorgelozen maakten ook dat we even aan de dagelijkse sleur en realiteit konden ontsnappen - het feit dat

en voor nieuwkomers een uniek moment om kennis te maken met het samen zingen. In 2020 een verloren gegane kans dus...

Met het stilvallen van de zangsessies, viel ook dat maande-lijks 'ijkpunt' weg. Niet alleen het zingen en de energie die je er uit haalt, maar ook en vooral het ontmoeten van mensen, het onder de mensen komen, het echt sámen zijn, kon niet meer... En nog weten we niet wanneer we er weer zullen staan. Het doet me denken aan mijn kleinkind Boris, ergens na de eerste lockdown, toen hij me weer live kon zien en zei: "Oma!! Ik was vergeten dat ik je miste!"

Marijke Dejaeghere

Dispensers pimpen met Branko

iedereen eigenlijk altijd heel relaxt was en er heel wat feel good in the air hing... Het schonk toch telkens heel wat voldoening. Good vibes die we nu moeten missen. De veganistische gedachte verspreiden via laagdrempelig samen eten staat on hold en dat is vreselijk jammer. Al die mensen die toch die avond plantaardig aten, da's echt zoooo waardevol en betekent veel op zoveel vlakken! Al zijn we ervan overtuigd dat het gevoel van de good old days meteen terug zal komen. Dus als alles weer mag, dan gaan we een Vegan Palace Deluxe organiseren! En volk vragen thuis! En samen eten! En knuffelen! En zorgeloos en zonder maskers naar die afgelaste Unievoorstelling zonder ons te gene-ren omdat we moeten kuchen, daar snakken we zeker naar!

Iris Walgraeve en Barbara Vermeulen

Sociaal werk in quarantaine

Binnen de zorg- en de hulpverlening springt vooral de impact van de aanslepende coronacrisis en haar vele maatregelen op de mensen in de ziekenhuizen en de woonzorgcentra in het oog. Maar ook het sociaal werk raakt deftig ontregeld, zowel voor de hulpverleners als hun 'cliënten'. Na een klein jaar coronaperikelen maken we een tussenstand op met drie Kortrijkse veldwerkers.

Caroline Verhaeghe werkt sinds een aantal jaar als brugfiguur vanuit de Unie en pende vorig jaar haar ervaringen met de bureaucratie neer in het boekje *Ik Caroline*. Ook Sofie Moerkerke is brugfiguur, maar dan in Drie Hofsteden, een basisschool met een heel diverse populatie. Yasmien Ousta is straathoekwerker.

In het begin van de coronacrisis heette het nog dat het virus de grote gelijkmaker was. Het maakte geen onderscheid tussen mensen, we zaten allemaal in hetzelfde schuitje. Stilaan maakte deze mantra plaats voor het besef dat de ene mens al harder wordt getroffen door het virus dan de andere, maar ook dat de verstrengingen die gepaard gaan met de poging de pandemie in te dijken, niet gemaakt zijn op maat van de meest kwetsbaren in de samenleving.

Yasmien: “Het motto van de eerste lockdown in het voorjaar, Maggie De Blocks ‘Blijf in uw kot’, is natuurlijk per definitie een probleem voor daklozen. Het is moeilijk om in uw kot te blijven als je geen kot hebt. En omdat ‘de inloop’, een plek van het CAW waar onder andere daklozen tijdens de dag even op adem kunnen komen, dicht was, bleven die noodgedwongen de hele dag op straat, waar ze dan ook nog eens niet op een bankje mochten uitrusten. Gelukkig is er daarop vanuit de stad een document gemaakt waarmee ze bijvoorbeeld aan de politie konden aantonen dat ze dakloos waren, waardoor die een en ander door de vingers kon zien – hoewel de ene agent daar al wat soepeler in was dan de andere. Met de avondklok nu is dat net zo.

En heel vaak breekt nood gewoon ook wet. In de nachtopvang slapen mensen sinds kort per twee op een kamer. Dat zijn geen knuffelcontacten, dat is dus eigenlijk een schending van de regels. Maar we kunnen mensen niet zomaar op straat laten slapen. Hoewel dat uiteindelijk toch vaak het resultaat is, want niet iedereen ziet dat zitten om samen te slapen met iemand die hij of zij niet kent. Sommigen zijn echt bang om besmet te raken. Als zij dan elders bij iemand kunnen slapen, maar er zijn bijvoorbeeld al drie mensen in dat huis, dan zullen die toch blijven, bij gebrek aan

Caroline Verhaeghe, Yasmien Ousta en Sofie Moerkerke

alternatief. Het is gewoon moeilijk om als dakloze alle regels te respecteren.”

Sofie: “Bij ons was de eerste lockdown, toen ook de scholen dicht waren, erg lastig. In de eerste plaats voor veel gezinnen die plots hele dagen thuis kwamen te zitten – niet alleen de school was dicht, ook de vrijetijdsactiviteiten waren opgeschort en zelfs de speelpleintjes waren dicht. Maar ook voor ons, omdat we het contact dreigden te verliezen. Om zicht te houden op de situatie kwamen we daarom aan huis met pakketjes met schoolwerk, of een laptop voor gezinnen die er geen hadden. Zo kwam ik te weten dat een leerling moeite had met haar taakjes omdat ze die moest maken op de telefoon van haar moeder. Maar dan nog weet je niet exact wat er allemaal gaande is.”

Yasmien: “Ik heb toch de indruk dat in scholen waar er brugfiguren actief zijn de situatie veel beter is opgevolgd dan in scholen waar er geen brugfiguren actief zijn, en waar kinderen meer aan hun lot zijn overgelaten, of waar men er bijvoorbeeld gewoon van uitging dat er wel thuis laptops voorhanden zouden zijn.”

Sofie: “Ik denk ook dat het concept van ‘brugfiguur’ tijdens deze crisis haar nut bewijst. Zo had ik mensen die bij een psycholoog gingen maar die daar tijdens de eerste lockdown een hele tijd niet terechtkonden. Ik trachtte dat dan wat op te vangen door een wandeling met hen te maken en te luisteren en wat te praten. Maar ik kan die psycholoog natuurlijk niet vervangen.”

Caroline: “Dat kan je wel, Sofie!” (hilariteit)

Sofie: “Ik vond het ook heel lastig dat alles individueel werd. Alles wat groepswork is, zoals een kooknamiddag met ouders, viel weg. Terwijl dat sociaal contact heel belangrijk is. Ik heb hier eigenlijk nog altijd geen deftig alternatief voor gevonden, omdat we mensen niet mogen samenbrengen.”

Ook bij de voedselbank De Vaart, waar Caroline mee aan de kar trekt, is de impact van de crisis zichtbaar. “De rijen worden langer en dat is niet alleen omdat mensen afstand moeten houden. Er zijn meer mensen en ook profielen die je er eerder niet zag. Het zijn bij wijze van spreken niet alleen meer de ‘tjoolders’ die voedselpakketten komen ophalen, maar ook heel ‘gewone’ mensen die schoon gekleed zijn en tot voor kort niets te kort hadden. Studenten ook. En er is veel schaamte. Het is heel confronterend om buiten op straat in de rij te staan aanschuiven voor een voedselpakket. Er waren mensen die een paar keer kwamen en die je dan niet meer zag omdat ze wellicht uit de érgste nood waren geholpen. Intussen wordt er wel al gewerkt met een beurtsysteem, zodat mensen niet in zo een lange rij op straat moeten staan aanschuiven.”

Veel mensen zagen, zeker tijdens de eerste lockdown, ook een grote golf van solidariteit, van mensen die elkaar hielpen waar ze konden. Was dat ook iets wat jullie opviel?

Yasmien: “Neen, niet echt. Bijvoorbeeld naar daklozen toe was er maar weinig verdraagzaamheid. Als die buiten even in een groepje samen stonden, werd toch dikwijls de politie gebeld. Hoewel, mensen wisten misschien niet altijd dat het om daklozen ging... Wij kennen die natuurlijk wel.”

Caroline: “Ook de wachtrij aan het wijkcentrum waar mensen eten konden komen ophalen of even op adem konden komen, werd vaak negatief bekeken. Hetzelfde met de wachtrij op straat voor de voedselbank waar ik van sprak, waar de burens dan weer over klaagden.”

Sofie: “Maar ik zag toch ook veel solidariteit. Als ik denk aan een laagdrempelige ontmoetingsplek als De Kier of De Vaart, initiatieven die draaien op vrijwilligers, vaak ouderen of mensen met een risicoprofiel. Die bleven zich inzetten en doorwerken, terwijl maatschappelijk werkers uit veiligheids-overwegingen verplicht moesten thuiswerken. Dat was toch wat raar. Ik denk dat de collega's die daarvoor al bureauwerk deden daar minder last van hadden, maar voor veldwerkers als wij is

dat heel raar. Aan de andere kant, toen De Vaart of de nachtopvang dreigden stil te vallen omdat er vrijwilligers afhaakten, werd aan de stadsmedewerkers die technisch werkloos waren gevraagd om vrijwillig bij te springen. Zo is De Vaart kunnen open blijven. Toen de vrijwilligers zagen hoe het coronaproof werd aangepakt, pikten ze de draad terug op.”

Kan de coronacrisis ook een hefboom zijn om bepaalde taboes te laten sneuvelen en zaken bespreekbaar te maken of te realiseren die voordien moeilijk waren?

Caroline: “Wij pleiten als het over dakloosheid gaat al langer voor de ‘housing first’ aanpak. Dat betekent dat je bij de meest kwetsbare daklozen in de eerste plaats zorgt voor een huis, zonder allerlei bijkomende voorwaarden. Tijdens de eerste lockdown stelde de stad een aantal leegstaande zorgflats van het zorgcentrum Akkerwinde ter beschikking van daklozen met corona. Die konden immers niet in de reguliere opvang terecht, en mochten in Akkerwinde verblijven tot ze genezen waren. In tweede instantie werd Akkerwinde opengesteld voor daklozen in het algemeen. Dat is goed, maar we zien toch dat de meest

kwetsbaren, die bijvoorbeeld moeilijk in een groep kunnen aarden – Akkerwinde is toch een vorm van in groep leven – er het eerst uitvallen. Wat in Akkerwinde gebeurt is nog niet de housing first zoals wij die voor ogen hebben, maar het is een stap in de goede richting. Het helpt om al doende een manier van denken en een praktijk ingang te laten vinden.”

Yasmien: “Of nog, tijdens de eerste lockdown werden de uithuiszettingen tijdelijk opgeschort. Dat is iets wat daarvoor niet gebeurde. Maar de lockdown toonde aan dat dat wel degelijk kan. Dat is bijvoorbeeld ook iets wat we moeten proberen mee te pakken naar de toekomst.”

Bereiken de coronarichtlijnen de mensen waar jullie mee werken voldoende?

Yasmien: “Sommige gasten staan niet altijd stil bij de situatie, ze vinden het misschien raar dat je plots *gene pieper* meer geeft. Maar dat is niet méér dan in mijn vriendengroep of familie. Ook daar zijn er mensen die mensen blijven zien, en anderen die strikt de regels naleven. Zo is dat ook bij de mensen met wie ik werk. Het idee dat er een onderklasse zou zijn die zich van de regels niets aantrekt klopt niet. En als we merken dat de gasten niet goed geïnformeerd zijn, dan is dat onze taak om ze zo goed mogelijk te informeren. Want ook hier doen veel cowboyverhalen de ronde. Maar dat is in de rest van de samenleving ook zo.”

Sofie: “Nu, tijdens de tweede lockdown, gebeurt de communicatie wel in veel meer talen, dat scheelt toch ook.”

Yasmien: “Sowieso merk ik dat veel daklozen het nu moeilijker hebben dan tijdens de eerste lockdown. Ik moet meer dan toen achter hun veren zitten, hen moed inspreken. Maar ik zie nu ook bij veel sociaal werkers meer moedeloosheid. Een crisis als deze legt nog maar eens het ontbreken van structurele oplossingen voor maatschappelijke problematieken bloot, waardoor nu nog meer dan anders mensen afhankelijk zijn van liefdadigheid. Als maatschappelijk werker heb ik soms het gevoel dat ik minder kan doen voor de gasten dan mensen die binnen de caritas actief zijn. Heel vaak moet ik gewoon doorverwijzen naar initiatieven als De Kier of De Vaart, ik kom soms meer in contact met de medewerkers daar dan met mijn collega's van het OCMW.”

interview Joon Bilcke

foto's Tom Christiaens

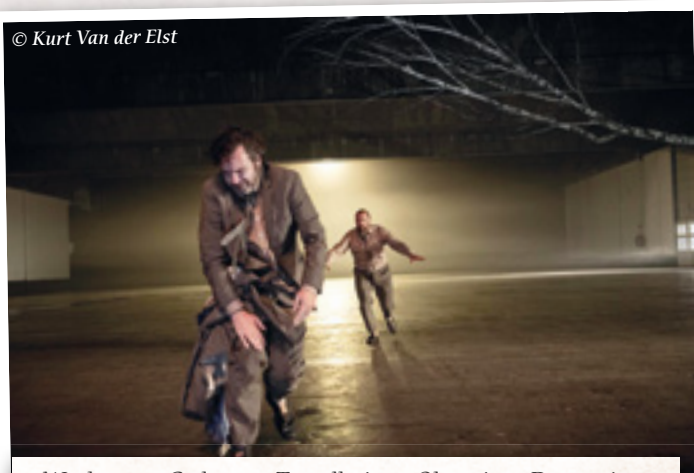

Wachten

Ik wacht nooit. Ik kom altijd te laat. Driemaal daags voor de maaltijd met mijn vrouw. Elke avond als het terug te laat wordt voor ik alles gedaan heb wat ik wou doen. Elke morgen wanneer ik ontwaak en het weer eens te laat is voor het ontmoeten van mijn geliefde eenzaamheid, stilte, duisternis. Het verkeer is dan reeds terug in de straat, de mensen met hun auto's, hun lawaai en hun drukte. Ik heb al genoeg aan die in mijn eigen hoofd. En al dat licht. Ik ben lichtschuw. Niet schuw van het daglicht, maar wel van het licht dat de avond en de nacht en het zicht op de sterren verstoort. Enfin: ik kom overal te laat.

Maar nu zaten we samen te wachten, zij en hij en ik. En het was, zoals vaak in december, zelfs 's namiddags zo duister dat het licht aan moest. Anders zouden we niet zien wat we deden. En we deden veel: we leefden, we creëerden, we ploeterden jubelend door de inspiraties die ons in de schoot vielen, net zoals de potloden, de stiften, de acrylverf, de ecoline, de lijm en de papertjes die ons ook in de handen gekomen waren. Maar nu zaten we even te wachten. Bij een Ricard en een Côte d'Or-chocolaatje. Een taxi zou hem komen afhalen, straks. We begonnen na elke ateliersessie meer dan op tijd met dat wachten op de taxi. Taxi Godot? Omdat 'wachten' zo noodzakelijk is voor of na het creëren. Wie te snel loopt wordt nooit door de engel der inspiratie, de goddelijke mania, ingehaald. Ooit wachtte ik bij Gent Dampoort op een bus naar Lochristi om daar de uitvaartplechtigheid van een te vroeg gestorven vriend bij te wonen. Terwijl ik daar stond kwam een gedicht voorbij gewandeld. Het had mooie lange benen, twee helder witte vleugels en een melancholische blik. Het keek me aan en ik schreef het op voor het terug wegvloog. Het was begin november. Ik moest nog wachten tot Poëziedag van het jaar daarop voor mijn gedicht kon leven. Het is heerlijk wachten aan een tafel vol gedichten in een min of meer definitieve vorm. Al kan het wachten op een gelegenheid tot publiceren of publieke voordracht erg lastig zijn. Vooral sinds corona zoveel cultureel leven op pauzestand geforceerd heeft. Ik ontplof bijna van wachten. En ik durf geen datum verwachten, voor wanneer de angst die sindsdien in onze samenleving gekomen is er terug uit zal zijn. Wachten op het ultiem vaccin, op Godot?

Maar we zaten lekker samen, het werk voorlopig gedaan en den drank voor onze neus. Denk maar niet dat wij zuipers zijn die

© Kurt Van der Elst
Wachten op Godot van Toneelhuis en Olympique Dramatique

ook een beetje kunst maken! Wij zijn kunstenaars die enkel graag enen drinken na het zoveelste voorlopig resultaat, het zoveelste op papier brengen van het onzegbare, het weergaloze, het niet noodzakelijke. Het verzamelen, verbreken, en vertellen. Hij zei: "Wachten' is een woord. Een wacht-woord. Bijvoorbeeld: JA.' Hij zegt soms rare dingen. Dingen die perspectieven bieden, zoals dat woord 'JA', zoals elk woord, elke potloodlijn of verfstreep, elke trillende snaar. Elke striptease van onze ziel. We nipten nog maar eens aan onze Ricard.

Zij zei dat 'wachten' lastig kan zijn als het zich vult met verwachten. Bijvoorbeeld verwachten dat corona weg is en wij terug kunnen exposeren en op podia gaan staan, en ons goesting doen. Een mooie dame keek me onlangs van achter haar super-hygiënisch puntvormig wit mondmasker zo zacht en indringend als een engel des liefdes aan en zei hoe ze er naar uitzag terug te mogen omhelzen. Daar verlang ik ook naar. Dat verandert het wachten. Omdat ik niet weet wanneer dat zal zijn, dat niet langer moeten wachten, neem ik dan toch maar opnieuw een blad papier en zet er iets op. Zij, mijn levensgezellin, zegt dan: 'Wanneer ga jij nu eindelijk eens opruimen? Al die rotzooi altijd!'

Toen zijn taxi er om 15:45u was in plaats van zoals afgesproken om 16u, vroegen we de taxichauffeur nog zolang te wachten 'omdat we nog bezig waren'. Met wachten. De taxichauffeur zette zich relaxed achter zijn stuur te wachten. Met open venster. Die heerlijke laatherfstlucht. Gelukkig zijn, geen stress meer aan mijn lijf.

Ik vind dat 'wachten' een dagelijkse discipline moet zijn. Vaak hou ik de kassiersters in de supermarkt bezig met oranje of gele, zelden roze of bleekblauwe, vlinderwoorden over bijvoorbeeld hun mooie ogen of haar, hun met henna beschilderde handen, met witte vragen over hoelang hun werkbeurt nog duurt, en of ze hun werk graag doen. Nu met daarbij al die regels en

maskers. Niet dat ik zolang op hen zal wachten. Gelukkig willen zij dat ook niet. Everybody happy. Vaak laat ik dan bij het doorgaan mijn koopwaar verstrooid naast de kassa staan, of mijn betaalkaart in 'het bakje'. De kassierster moet me dan naroeppen: 'Meneer, je vergeet iets!' Ik dan terug, etc., verwarring, verstoring, de kleine dagelijkse chaos. Al die momenten vol poëzie. De anderen moeten ondertussen wachten.

'Wachten' heeft niet voor iedereen dezelfde betekenis zegt zij, mijn vrouw. Dat driemaal daags moeten roepen: 'Het eten is klaar' en dan maar wachten, werkt haar danig op de heupen. Ze verwacht dat ik het ooit beter doe. Wachten de jonge kinderen in de crèche op de komst van hun vader of moeder? Wachten ze later op school tot ze terug mogen gaan spelen en ravotten? Wachten partners op elkaars thuiskomst 's avonds of na een langere afwezigheid? Op wat wachten de eenzame bejaarden in hun ge-lock'down'de kamer in die grote stapelhuizen vol goede verzorging en met burn-out bedreigd personeel? Op die kinderen en kleinkinderen die niet meer mogen of willen komen? Wacht de manager in zijn bureau op een aanbieding van elders waar hij nog meer kan verdienen? Wacht de viroloog op de TV-camera's? Wachten de mensen na hun werkdag op nieuw nieuws dat beter is dan het vorige? Op G6 en dat nieuw en krachtiger computerprogramma en dat groter scherm met die zoveel meer levensechte kleuren? Op eindelijk die airco en die permissie om opnieuw op reis te mogen gaan naar luilekkerland? Of op uw lief dat straks komt, om eens lekker ongestoord samen te kunnen doen wat je allebei droomde?

Waar wacht ik op? Op het moment dat iemand dit leest. Dat mijn verhaal begint te leven in de geest van de lezer, de verwachter. Corona heeft onze maatschappij zwanger gemaakt. Zwanger van eenzaamheid en onzekerheid. Zwanger van broosheid. Zwanger van het beangstigend besef dat het altijd zomaar gedaan kan zijn, pief-poef-paf, gij zijt af! Maar ook zwanger

van grenzeloosheid: niet enkel het besmettingsgevaar is overal, maar ook de hoop. De hoop is grenzeloos. Ik wacht tot we terug kunnen herbeginnen. Dit is geen wachten op Godot. Dit is wachten tot we terug mogen samenkomen en ongedwongen zijn. Ik wou dat ik wist wanneer. Met dit 'verlangen' vul ik het wachten.

José Vandenbroucke

beeldend werk: Benoit Goethals

De kunsten in quarantaine

Half maart ging de kunstensector op slot. Van juli tot half oktober kon er, binnen de voorschriften, weer even gepresenteerd worden. Sindsdien is het opnieuw afwachten. Dat is niet alleen mentaal lastig. Veel kunstenaars zitten al maanden zonder inkomen. Het collectief State of the Arts probeert in het veld de ergste nood te lenigen, en de problematiek intussen op de maatschappelijke en politieke agenda te houden.

Gosie Vervloessem richtte in 2013 samen met o.a. Einat Tuchman State of the Arts op. “Er waren toen grote besparingen in de kunsten in Nederland”, vertelt ze. “We dachten, als dat in Nederland gebeurt, gaat het misschien ook bij ons gebeuren. We merkten ook dat de Nederlandse kunstenaars niet echt georganiseerd waren, waardoor ze weinig weerwerk konden bieden. En we stelden vast dat dat bij ons ook zo was. We voelden erg de nood om een community, een samenhang, te creëren tussen kunstenaars, om impact te kunnen hebben op de omstandigheden waarin we werken.”

Basis

Gosie: “In 2013 organiseerden we onze eerste bijeenkomst in de Beursschouwburg in Brussel. Er waren gesprekstafels en lezingen, onder andere van mensen die mee aan de wieg hadden gestaan van het kunstenaarsstatuut. Maar er was bijvoorbeeld ook een econoom die kwam praten over alternatieve munten. Iedereen was het er over eens dat het een geslaagde avond was. Er was veel goesting om dit verder te zetten en hieruit is State of the Arts ontstaan.”

State of the Arts wil vooral een baken zijn voor kleine, door artiesten gedreven organisaties en freelancers, kunstenaars die op weinig kunnen terugvallen. “Voor hen is dat creëren van een community echt belangrijk. Via State of the Arts lichten we elkaar in over zaken die bijvoorbeeld te maken hebben met het kunstendecreet, over hoe en waar je middelen kan aanvragen voor projecten. Maar het is ook een plek waar we veel van elkaar leren, waar we elkaar empoweren en kunnen vinden en steunen.”

Na de opstart in de Beursschouwburg ontwikkelde State of the Arts zich via maandelijkse meetings tot een open platform. “We wilden dingen laten opborrelen vanuit de basis. Daarom werken we ook heel horizontaal, in tegenstelling tot de acteursgilde bijvoorbeeld, die meer hiërarchisch is georganiseerd - in hun ogen zijn wij een zootje ongeregeld denk ik. Iedereen die

foto's Geertje Franssen

Gosie Vervloessem

naar onze vergaderingen komt kan agendapunten aanbrengen. Vaak zijn dat zaken waar anderen nog niet hadden bij stilgestaan omdat die specifiek zijn voor een bepaalde groep van kunstenaars. En intussen gingen we ook verder in dialoog met de grotere huizen en instituten waar we vaak in werken, en bouwden we onze contacten uit met andere organisaties binnen en buiten het kunstenveld, zoals de vakbonden of oKo.”

In het najaar van 2019 kondigde de nieuwe Vlaamse regering verregaande besparingen aan in de kunstensector. Tijdens het protest dat daarop volgde zette State of the Arts zich temidden een brede coalitie uit het kunstenveld op de kaart als megafoon voor de stem van de meest kwetsbare kunstenaars. Mede onder druk van de protesten kwam de regering een half jaar later op haar beslissing terug. Maar tegen dan rolde een nog veel grotere malaise over de samenleving én de sector. Een die veel kunstenaars nog veel harder zou treffen, en die de nood aan onderlinge solidariteit binnen de kunstensector heel concreet zou maken.

Wat doet de coronacrisis met de kunsten en de kunstenaars?

“Het werk van kunstenaars evolueert door het te delen met een publiek. Maar dat kan nu al een hele tijd niet meer zoals voorheen. We moeten dus op zoek naar andere manieren om met het publiek in dialoog te gaan. Vaak gaat het dan om online presentaties, maar dat zijn heel moeilijke oefeningen. Kunstenaars noch organisaties hebben eigenlijk ervaring met hoe we in de huidige omstandigheden over ons werk in dialoog kunnen gaan. Daar hebben we nog heel veel in te leren.”

“Daarnaast is er natuurlijk de financiële impact van de coronacrisis op veel kunstenaars. Hoewel daar een supergroot verschil is tussen bijvoorbeeld mensen die in loondienst zijn bij een organisatie en op tijdelijke werkloosheid komen en mensen die in een freelance of in een nog meer shady statuut of in helemaal geen statuut zitten. Voor die laatsten is er geen enkele steun.”

Zijn er kunstenaars die noodgedwongen hun praktijk verlaten? De verhalen van de muzikant die rekken gaat vullen in de supermarkt zijn legio.

“Zelf zie ik in mijn eigen netwerk weinig artiesten die hun praktijk in de steek laten. Maar ik zie wel dat mensen vaak noodgedwongen anders over hun praktijk gaan nadenken. Zo zou ik zelf bundeltjes werk uit mijn project *Recipe for disaster* kunnen verkopen. Dat soort dingen zie ik mensen wel doen, bepaalde onderdelen van hun werk te gelde maken. Ik weet niet of dat een goede evolutie is, maar dat is wel waar we noodgedwongen mee bezig zijn. Daarnaast zie je ook dat er veel contact is tussen kunstenaars, of online samenwerkingen.

Dat vind ik wel een goede evolutie. Er is een grote nood om samen dingen te doen, om de dialoog rond ons werk op gang te houden.”

Waarom zitten zoveel kunstenaars in zo'n kwetsbare economische situaties?

“Het ligt zeker een stuk bij hoe de sector georganiseerd is geraakt, hoe je wordt betaald voor een presentatie van je werk, maar niet om dat werk te maken. De activiteitenpremie van de Vlaamse overheid is een symptoom van dit denken. Er wordt geld vrijgemaakt om presentaties te geven, maar er is geen geld om het werk te maken. Dus komen veel kunstenaars die gedreven zijn door hun passie om dingen te maken in financieel kwetsbare situaties terecht. Initiatieven als Juist Is Juist van oKo of onze eigen Fair Practice Almanac streven naar een faire omgang van organisaties met de kunstenaars waarmee ze werken. Maar dat is een moeilijke oefening. Moeten we dan zeggen tegen een organisatie: programmeer minder en betaal de mensen meer? Dan geef je minder mensen een platform.”

Er zijn gewoon te weinig centen?

“Daar komt het wel degelijk op neer.” (lacht)

Of zijn ze ook erg ongelijk verdeeld?

“Ja, waarschijnlijk wel. Het model van de organisatie waar tien mensen in loondienst zijn en de kunstenaar op het einde van de ketting te weinig wordt betaald bestaat wel degelijk.”

Is er intussen een hefboom om dat om te keren?

“Nee. Vandaar onze oproep aan alle mensen in kunstenuorganisaties wiens loon tijdens deze crisis wordt doorbetaald om daar een deel van in SOS Relief te steken.”

Hoe werkt het systeem?

“Je kan je als gever of vrager aanmelden op de website waar je kan kiezen tussen 50, 100, 200 of 400 euro. Als we iemand hebben die 50 euro vraagt, dan koppelen we die aan iemand die 50 euro geeft. De mensen zelf doen de transactie. Je weet dus altijd wie je hebt geholpen, of van wie je hulp kreeg. Wij spelen geen detective. We zijn met SOS Relief begonnen omdat we zagen dat mensen écht cash nodig hebben. En we waren geïnspireerd door een interview op de Daily Show waarin Trevor Noah zei dat er geen tijd is om te gaan achterhalen of mensen die nú cash nodig hebben niet ergens nog een rijke tante kennen aan wie ze iets kunnen vragen. We varen op vrouwen. We gaan ervan uit dat mensen die geld vragen echt in nood zijn. Wie dat wenst kan zijn of haar motivatie geven, wel, soms is dat echt heartbreaking, en wil je niets anders dan die mens zo snel mogelijk geld geven. En soms zijn dat ook mensen die geen verf meer kunnen kopen. Maar dat is nog iets anders dan geen eten meer kunnen kopen. Soms sturen we dan wel een mail om te vragen of de vraag echt prioritair is. Maar zelf gaan wij geen afweging maken.”

Als het beleid constateert dat kunstenaars hun plan wel trekken, voelt het zich misschien zelf niet meer geroepen om nog tussen te komen?

“Dat zou opgaan als we alleen SOS Relief zouden doen. Maar het project kadert binnen een globale werking die de politiek ook aanspreekt op haar verantwoordelijkheid en de steken die ze laat vallen. SOS Relief is naast een instrument op zich ook een instrument van kritiek. En we zien het als een praktisch experiment rond een meer solidaire samenleving die we nastreven. Want aanvankelijk is SOS Relief bedacht als een instrument dat door iederéén gebruikt zou kunnen worden, ook door niet-kunstenaars. Heel algemeen, mensen die wat kunnen missen koppelen aan mensen die te weinig hebben. We hebben dat ook altijd benadrukt in interviews in De Morgen of op de VRT. Maar doordat wij een platform zijn met een netwerk in de kunsten, is SOS Relief snel geframed als een solidariteitsproject onder kunstenaars. We hebben dat uiteindelijk een beetje omarmd, maar er zijn ook nog altijd mensen die geen kunstenaar zijn die op het systeem een beroep doen.”

Droom

“Het is dus onze droom om met het systeem in verschillende fases naar verschillende organisaties te gaan die niet met kunsten bezig zijn maar SOS Relief wel willen opzetten binnen hun sector. Want de kwetsbare situatie waarin veel kunstenaars nu verkeren, geldt ook voor veel andere mensen. En een van de principes van State of the Arts is dat we solidair willen zijn met andere sectoren, vandaar dat we bijvoorbeeld ook deelnemen aan demonstraties van de zorgsector. Maar als we de tool die er nu is gewoon zouden openstellen voor andere organisaties, dan zouden de mensen die erop intekenen helemaal onderaan de ellenlange wachtlijst terechtkomen. We zouden dan ook willen werken aan een nieuwe ‘open source’ versie van het systeem die aangepast, verbeterd en autonoom gebruikt kan worden door andere organisaties die ermee aan de slag willen.”

interview Joon Bilcke

Op <http://state-of-the-arts.net/sosrelief/> kan je zelf geven wat je kan missen, of vragen wat je nodig hebt. Je vindt er ook meer info over SOS Relief en over State of the Arts.

Huizen on Tour, een leefbare quarantaine

In het najaar hadden we Huizen on Tour van vzw De Huizen te gast bij de Unie. Dit avondvullend programma doet ons nadenken over kleinschalige 'detentiehuisen' als alternatief voor onze gevangenen. Zeker in tijden waarin iedereen een zekere mate van vrijheidsberoving aan den lijve ondervindt, raakt dat een gevoelige snaar.

We praten erover met Hans Claus en Manu Pintelon. Hans is al 35 jaar gevangenisdirecteur, bezieler van het project en medestichter van De Huizen. Manu is criminoloog en Belgisch coördinator van De Huizen binnen het Europees verhaal RESCALED.

Om een open deur in te trappen: wat is het probleem met de gevangenis?

Hans: “De gevangenis is een concept van de Verlichting, uit de 18de eeuw. Het idee was toen dat de mens zich zou verbeteren door hem eenzaam op te sluiten. Dat sloot aan bij het mens- en maatschappijbeeld van toen, waarin individuele vrijheid en verantwoordelijkheid voorop stonden. Wie die verantwoordelijkheid niet nam werd op zichzelf teruggesmeten. Intussen hebben ervaring en wetenschap dat denken over gevangenis en straf weerlegd. We weten nu dat een mens maar mens wordt in relatie tot andere mensen. Met die wetenschap zijn we nieuwe dingen gaan uitproberen in dat oude instituut. We organiseren nu bezoek of collectieve les- en ontspanningsmomenten, proberen het leven in de gevangenis zoveel mogelijk te doen gelijken op het leven erbuiten. Maar dat is een tang op een zwijn, zoals we zeggen. De gevangenis, waar iedereen in een individuele cel zit en die cellen aan mekaar zijn geregen met centraal een controlepost om te zien of iedereen binnen blijft, is daar niet voor gemaakt. Daarvoor heb je een heel andere omgeving nodig, veel kleinschaliger. Een die het gemeenschapsleven mogelijk maakt, waar je kookt, wast, plast, de tuin onderhoudt, terwijl je intussen samen een bepaald programma doorloopt. Dat is het idee van de detentiehuisen. Maar daar is dus een paradigmashift voor nodig: een fundamenteel andere manier van denken over gevangenis en straf.”

Wanneer is het idee ontstaan?

Hans: “Rond 2010 heeft men beslist om de onoplosbare overbevolking in de gevangenenissen op te lossen door gevangenenissen bij te bouwen. De maquettes die we zagen van die nieuwe gevangenenissen waren bijna kopieën van die waarvan iedereen zegt dat ze niet werken. Op dat moment zijn we toch serieus beginnen nadenken. En aangezien ik ook artiest ben, ben ik beginnen dromen. Als je wil dat het leven in een gevangenis lijkt op dat

Hans Claus

daarbuiten, hoe zou een gevangenis er dan uitzien? Ah ja, als een huis natuurlijk. Mensen leven normaal in een huis. Een huis in een straat in een stad. Als je een gevangenis normaliseert heb je een huis. Logisch toch.”

Waarom bouwt men nieuwe gevangenenissen als men weet dat ze niet deugen?

Manu: “Het stereotype van een gevangenis, waar mensen in cellen zitten, achter tralies en dikke hoge muren is erfgoed. Het duikt op in films, in gezelschapsspellen, in strips, het maakt deel uit van ons denken, van onze cultuur en wordt eigenlijk niet in vraag gesteld. Dat denken kan je dus alleen maar in kleine stapjes en al doende veranderen.”

Hans: “Dus zijn we onze droom gaan uitwerken. We organiseerden werkgroepen met architecten, ingenieurs, rechters en advocaten, economen, gedetineerden en ex-gedetineerden, cipiers, alle, iedereen feitelijk. En iedere keer als er nieuwe vragen waren, kwam er een nieuwe werkgroep om er antwoorden op te zoeken. Twee jaar lang, twee of drie keer per week. Zo begon die droom alvast bij de mensen rond de tafel in te sijpelen en werd het concept van het detentiehuis concreet. Vzw De Huizen hebben we opgericht om het ook in de praktijk te proberen brengen.”

Zien jullie dit als een aanvulling op, of een alternatief voor de gevangenis?

Hans: “Heel duidelijk als een alternatief. Wij zien geen heil in de gevangenis.”

Begrijp je mensen die dit geen straf meer vinden?

Manu: “Ja, maar iemand opsluiten in een detentiehuis is toch nog altijd een vrijheidsstraf. Die persoon wordt uit zijn omgeving weggetrokken en geplaatst in een groep waar hij absoluut niet wil zijn, waar hij niet zelf mag beslissen op welke moment hij wat doet. In de wet staat trouwens dat een gevangenisstraf zich moet beperken tot een vrijheidsstraf, en dat al wat daar mogelijks mee samenhangt en de re-integratie bemoeilijkt moet vermeden worden. Ons detentiehuis maakt dit heel concreet.”

Hans: “Voor elke gedetineerde is er een huis op maat. Een ‘transitiehuis’ is voor mensen op het einde van hun straf, om de overgang te maken naar de vrijheid. Er is er al een in Mechelen en in Edingen. Daarnaast heb je ook detentiehuisen voor moeder en kind, en ‘loopplankhuisen’ voor min 25-jarigen in het begin van hun straf. In zijn beleidsplan engageert minister van justitie Van Quickenborne zich om de komende jaren de eerste daarvan te realiseren. Die detentiehuisen zijn ook niet allemaal open huizen in de straat hé. Er zijn er van soorten, van gesloten over half open tot open. Soms komen mensen binnen in de

gevangenis waarvan je weet, die kan je het trottoir laten kuisen, die zal niet wegllopen. Dat is de penitentiaire deskundigheid die je ontwikkelt. Of waarom zou je rond iemand die al maanden in een drughulphuis heeft gezeten en die daar ook niet is weggelopen zes meter hoge muren optrekken? Voor anderen is dat dan wel weer nodig.”

Hoe groot zijn die huizen?

Hans: “Ook hier werken we op maat. Mensen die al uit werken gaan en die je gewoon elke avond nog efkes wil zien, kunnen met zijn vijven in een gewoon huis wonen. Bij mensen die tien jaar moeten zitten kan dat niet, die gaan mekaar de kop inslaan, dus dat kan je oprekken tot dertig. Maar niet meer. Want dan eist het instituut weer meer aandacht dan nodig. Hier in Oudenaarde gaat 85 procent van de energie naar de organisatie van de gevangenis en 15 procent naar de gedetineerden. Dat moet omgekeerd zijn. Heel belangrijk is ook dat een detentiehuis een relatie aangaat met de omgeving. Dat kan verschillende vormen aannemen. Er kan een bakkerij in het detentiehuis zijn, waar buurtbewoners hun brood kunnen kopen. Of in het transitiehuis in Mechelen zijn de gedetineerden tijdens de lockdown de tuin van woonzorgcentra gaan onderhouden.”

Staat iedereen te springen voor zo een detentiehuis in zijn straat?

Manu: “In mijn masterproef heb ik daar onderzoek naar gedaan. 42 procent van de mensen die ik ondervraagde ging akkoord met het idee van detentiehuisen, wat toch niet weinig is, hé? Van huizen specifiek voor jongvolwassenen was meer dan 70 procent voorstander. En in een recent onderzoek gemaakt door enkele studenten, gaf meer dan 80 procent aan voorstander te zijn van detentiehuisen voor moeder en kind. Hoewel dit kleinschalige onderzoeken zijn, tonen ze toch aan dat we mogen afstappen van het idee dat niemand zo’n detentiehuis wil. Er is veel meer draagvlak dan we denken, ook bij beleidsmakers. Nu, als het gaat over een detentiehuis dat naast je deur zou komen, zal dat percentage lager zijn – het fameuze Not In My Backyard syndroom. Daarom is het zo belangrijk om de buurt erbij te betrekken, zoals Hans zei.”

Wat zijn de ervaringen in Mechelen en Edingen?

Hans: “Zowel in Mechelen als Edingen zijn de transitiehuisen er gekomen via een oproep tot kandidaatstelling waar iedereen kon op intekenen. Uiteindelijk heeft de groep G4S beide projecten binnengehaald.”

Manu: “In Mechelen is het goed gegaan. Ze konden daar terugvallen op een stadsbestuur dat al inzette op integratie- en veiligheidsprojecten. De stad leek precies klaar voor zo een project, misschien ook omdat daar al een gevangenis is. Er is transparant gewerkt, de straten rond de site werden betrokken, er waren opendeurdagen, een nieuwjaarsreceptie, gespreksavonden. Er was weinig weerstand. Edingen was een heel ander verhaal. Daar is het transitiehuis echt als een Ufo geland, zonder een voorafgaandelijk proces met het lokale bestuur en de

lokale bevolking, wat tot fricties heeft geleid.”

Hans: “Het probleem is dat er wel minimumstandaarden zijn wat betreft de activiteiten die in zo een transitiehuis moeten plaatsvinden, maar dat niet wordt beschreven welk proces met de omgeving moet worden doorlopen om na te gaan of een transitiehuis op die plek wel een goede zaak zou zijn. En we kunnen ons ook morele vragen stellen. G4S heeft gigantisch veel kapitaal waarmee ze inbreken in justitie zoals ze dat ook in andere domeinen van de overheid trachten te doen. Is dat wat we willen? We hebben onze conclusies getrokken en zijn in verschillende steden zelf gesprekken opgestart met lokale besturen, verenigingen, de politie, om de grond te effenen in de hoop dat de minister in die mand zijn eiers gaat leggen. Daarbij is het niet onze bedoeling om zelf een huis uit te baten. Met vzw De Huizen willen we wel de volledige omslag van gevangenenissen naar detentiehuisen begeleiden, katalysator spelen, sensibiliseren, acties als Huizen on Tour op poten zetten, het woord verkondigen.”

Kosten detentiehuisen ons meer of minder geld dan gevangenenissen?

Manu: “Uiteraard zijn detentiehuisen een investering. Maar misschien is het financiële aspect niet het belangrijkste? De lijfstraffen waren ook goedkoper dan de gevangenenissen die erna kwamen. In elk geval maken we ons sterk dat ons systeem van detentiehuisen betaalbaar is. Vooreerst komen veel reeds bestaande gebouwen ervoor in aanmerking. Met het sluiten van de gevangenenissen vallen ook heel wat kosten weg, denk aan personeel en beveiliging. En we kunnen uiteraard aannemen dat ons model zal zorgen voor minder herval, wat een andere enorme kost zal doen verdwijnen.”

In welke fase zit het beleid?

Hans: “Er is consensus dat detentiehuisen als concept een verrijking zijn voor ons ‘penitentiair park’. De minister zegt nu al zelf dat hij detentiehuisen als het ultieme einddoel beschouwt. Als we polsen naar argumenten pro gevangenis dan horen we eigenlijk allen nog dat zolang dat niet alle detentiehuisen er staan, we gevangenenissen nodig hebben om iedereen in onder te brengen.”

De paradigmashift is zich dus helemaal aan het voltrekken?

Hans: “Dat is inderdaad ook onze conclusie.”

interview Joon Bilcke

De tournee van Huizen on Tour ligt momenteel stil maar van de avond bij de Unie maakte vzw De Huizen een opname die je kan vinden op hun website: www.dehuizen.be.

Na de quarantaine, buddy's op het KruisPunt

Een eigen huis, een plek onder de zon: wie net uit de gevangenis komt en de draad van het leven weer wil oppikken kan niet zonder. Het project KruisPunt ondersteunt ex-gevangenen met een woonst én een buddy die hen wegwijs maakt in het leven na de quarantaine. Zorgelozen Triene Nottebaere en Marcel Sabbe, beiden buddy's, en ex-gevangene Famke Plowy vertellen over hun ervaringen en engagement.

Marcel Sabbe, Triene Nottebaere en Famke Plowy

Pionieren

Famke: “Ik heb het project leren kennen via Geertrui, die aalmoezener was in de gevangenis van Brugge, waar ik zat. Ik kon vrijkomen onder voorwaarden maar daarvoor had ik een vast adres nodig. Als je einde straf bent dan laten ze je gewoon gaan, ook al heb je geen huis. Maar ik zat in voorarrest en dan kan je niet weg als je geen woning hebt. Daarbij was een van de voorwaarden om vrij te komen dat ik zou werken aan mijn drugprobleem. Daarvoor wilde ik naar de ontwenningskliniek De Pelgrim, maar ik kon niet rechtstreeks van de gevangenis naar daar. Ik moest eerst buiten in Brugge voor ik in De Pelgrim binnen kon – ja, de wetten in België, vraag er niet achter want ik versta ze ook niet altijd. (lacht) Al tijdens mijn verblijf in de gevangenis was ik dus beginnen zoeken, maar niemand staat echt te springen om aan een ex-gevangene een huis te verhuren. Ik had mij ook ingeschreven voor een sociale woning maar omdat je daar persoonlijk aanwezig moet zijn was dat geen optie. Ik was zo een beetje einde raad toen Geertrui, die zag hoe moeilijk mijn zoektocht verliep, vertelde over KruisPunt, een nieuw project dat men op poten aan het zetten was. Ik was natuurlijk geïnteresseerd. Kort daarna is Greet, mijn latere buddy, bij mij gekomen voor een intakegesprek. Dat was een lang gesprek, wel anderhalf uur, waarin alles aan bod komt – je sociale toestand, je financiële toestand, je juridisch dossier, ... Naast een huis omvat de begeleiding van KruisPunt ook een buddy. Zolang je in het huis verblijft helpt die je met allerlei praktische en andere zaken zoals papierwerk of het zoeken naar een job. Bij de intake wordt ingeschat wat je eigen motivatie is om met zo'n buddy aan de slag te gaan, en of een eigen woonst je effectief op weg helpt om je leven weer op te pakken. Iemand die bijvoorbeeld eigenlijk in de psychiatrie thuishoort zal KruisPunt niet aannemen om te begeleiden.”

Nadat Famke de gevangenis had verlaten stapte ze met haar man Wesley als allereersten in het project.

Famke: “In het begin verbleven we in een studio van KruisPunt, daarna verhuisden we naar een huisje zodat we onze kinderen kunnen ontvangen. We betalen een dagvergoeding waarin alle energieverbruik is inbegrepen. Wat luxe is, zoals televisie of internet, kan je met een opleg erbij nemen. Of je kan dat zelf regelen.”

Marcel: “De huisjes zijn helemaal ingericht zodanig dat ‘de gast’, zo noemen we de ex-gevangene, er onmiddellijk in kan zonder extra kosten. Want meestal heeft die bij het verlaten van de gevangenis geen geld, of maar een weinig spaargeld van het werken in de gevangenis. We spreken ook niet over huur

maar over bruikleen. Zo zijn noch de gast, noch KruisPunt afhankelijk van huurtermijnen en kunnen we echt op maat werken. In plaats van een huurcontract is er een ‘overeenkomst tot bruikleen’, een huishoudelijk reglement en de verbintenis tussen KruisPunt en de gast. Deze overeenkomsten worden besproken bij het intakegesprek en ondertekend bij de start van het traject. De buddy is hier ook bij aanwezig en helpt de gast tijdens het traject om de huishoudelijke regelingen mee waar te maken, zoals het sorteren van huisafval, het onderhoud van de verblijfplaats, ...”

Wat doen jullie als buddy?

Triene: “Een buddy ondersteunt iemand die vrijkomt uit de gevangenis om terug in de samenleving te kunnen integreren. We helpen bijvoorbeeld de weg vinden naar allerlei instanties – waar is het stadhuis, waar is de Woonclub of het OCMW. Of waar is bijvoorbeeld het buurthuis, waar kunnen mensen weer sociale contacten opbouwen? Want vaak vestigen mensen zich na hun detentie niet in de streek waarvan ze afkomstig zijn, en is de nieuwe stad onbekend terrein. Zelf zijn we ook eerst wegwijs gemaakt in de sociale kaart van Kortrijk, leerden we bij welke instantie je voor wat terecht kan. Maar als buddy ben je eigenlijk vooral een vertrouwenspersoon. Mensen mogen ons vertrouwen dat we hen zonder vooroordelen en respectvol helpen om terug in de maatschappij te stappen en dat we daar wekelijks tijd voor willen maken. En die hulp kan dus echt van alles zijn, van hulp bij praktische of administratieve zaken, bij de uitbouw van een sociaal netwerk of gewoon als luisterend oor. Dat hangt af van persoon tot persoon en wat die precies nodig heeft.”

In eigen handen

Marcel: “Als buddy laten we ook niet gewoon weten waar de verschillende diensten en organisaties zijn.

Op tijd

Ik heb de tijd versierd met woorden maar het was een feest in mineur. Strijdvaardige seconden bleven me voor de dageraad deed gedwee zijn ding

hier sta ik dan in een zee van onzekerheid waar blijft de diep ontroerde massa toch op een dag moet die toch komen mijn gedachten zijn versnipperd

hopen en lompen van overal zwevend boven het oppervlak als een satijnen lint over het water zo vorderen mijn gedachten

en toch komt daar aan de horizon het langverwachte helemaal niks eindelijk bevrijd van de bedrukte sfeer en gelukkig, we komen op tijd!

Koen Lefebvre

We gaan echt mee met de gast, dat maakt echt een verschil! Intussen moedigen we de gast aan om zelf stappen te zetten en het leven in eigen handen te nemen. Voor je beslist of je buddy van iemand wordt, heb je ook altijd eerst een gesprek met die persoon, zodat je kan voelen of het klikt, want dat is wel belangrijk. En ook wij als buddy's hebben iemand van KruisPunt, een vaste vrijwilliger, bij wie we altijd terecht kunnen als er iets is, ook dat vind ik belangrijk. Na afloop van het traject stopt het bud-dyschap, in principe is het gedaan. Er kan natuurlijk een vriendschap zijn ontstaan die uiteraard verder kan gaan als je daarvoor kiest.”

Hoe ben jij buddy geworden?

Marcel: “Ik kende Leen, die zich van de buddywerking aantrekt. Ze organiseert bij haar thuis regelmatig bijeenkomsten over verschillende onderwerpen waar ik regelmatig naartoe ging. Op een dag gaf ze me een folderke over de buddywerking bij KruisPunt en ze zei, ‘Marcel, ik denk dat dat iets voor u is.’ Ik heb dat eerst ne keer een maand laten sudderen, dan heeft ze het me nog een keer gevraagd en uiteindelijk heb ik dan beslist om eraan te beginnen.”

Waarom wou je dat doen?

Marcel: “Een heel stuk van mijn leven heb ik als postbode veel contact gehad met mensen, en af en toe kon ik ne keer iemand uit de nood helpen met een karweitje hier of daar. Toen ik op pensioen ging kwam er een hoop tijd vrij en intussen was ik ook bezig met dieper te kijken in mezelf - wie ben ik en wat heb ik al allemaal gedaan in mijn leven... Ik wilde verder mensen helpen maar niet meer alleen met fysieke klusjes maar ook in het sociale aspect. Momenteel ben ik bezig met het studiootje waar Famke heeft gewoond te poetsen en te schilderen, dat dat weer volledig in orde staat voor een nieuwe bewoner. En alleen al daar binnenkomen in die studio in een buurt die ik niet ken heeft mij een stuk doen realiseren hoe dat moet zijn bij iemand die uit de gevangenis in een stad of een buurt komt die hij niet kent, waar hij alle praktische dingen weer moet leren. Ik wacht dus vol spanning op mijn eerste gast, want ik ben nog geen buddy geweest, ik moet mijn eerste ervaring nog hebben.”

Triene, hoe ben jij bij KruisPunt beland?

Triene: “Ik volg al twee jaar Rondom Prison, een project van Vormingplus rond alles wat met het gevangeniswezen te maken heeft. In het kader daarvan ben ik al een paar keer naar de open gevangenis van Ruiselede geweest voor Parlé Détiné, waarbij een gastspreker zoals bijvoorbeeld Bleri Lleshi zijn of haar persoonlijk verhaal komt doen en daarmee een gesprek op gang brengt tussen gevangenen en externen. Zo leerde ik de mensen hun verhaal een beetje kennen, en dat treft mij wel. Leen was op een van die gespreksnamiddagen en ze vertelde over KruisPunt en ik was direct verkocht. Ik vroeg aan Leen: ‘Wie mag dat doen? Wat zijn de voorwaarden? Dat zou mij wel interesseren.’ Ze is dan samen met Hilde, ook van KruisPunt, met mij komen praten, om kennis te maken, waarom ik dat

eigenlijk wilde doen. Wel, ik vind wat ik noem ‘de kleine goedheid’ heel belangrijk, de goedheid voor anderen die komt uit je hart. Na een van die middagen heb ik eens een tekst geschreven en de laatste zin was ‘het is een doodgewone jongen uit een doodgewone straat’. Want de meeste gevangenen zijn doodgewone jongens die op de een of andere manier de verkeerde weg opgeraken, in een foute wereld terecht komen en daar moeilijk uitgeraken.”

Marcel: “Soms hoor je zeggen dat die mensen ‘een tweede kans verdienen’. Maar ik vind dat eigenlijk geen tweede kans. Ik vind dat gewoon de voortzetting van hun leven. Er is iets gebeurd, de maatschappij heeft hen weggestopt in de gevangenis, en voor zover ik hoor is er daar eigenlijk niet echt begeleiding en komen veel mensen er blijkbaar nog slechter uit dan ze erin gingen. Eigenlijk zeg ik, geef de mensen gewoon de kans om verder te doen met hun leven.”

Triene: “Toen Leen en Hilde het intakegesprek met mij deden, hadden ze eigenlijk al iemand in gedachten voor wie ik buddy zou kunnen zijn. Een vrouw die zou vrijkomen had een vriend leren kennen en ze zouden samen in Kortrijk komen wonen. Maar die relatie werd kort voor haar vrijlating verbroken waardoor ze heeft afgehaakt. Dus die mevrouw heb ik nooit gezien. Ik vond het erg jammer want ik was dit engagement graag aangegaan. Kort daarna was er weer een vrouw die kandidaat was om een huisje van KruisPunt in bruikleen te krijgen. Ik ben twee keer bij haar thuis geweest op woensdagnamiddag. We maakten een lijstje waar we allemaal naartoe zouden gaan. Maar dan is corona uitgebroken. Ik werd zelf ziek opgenomen in de kliniek. Van daaruit hield ik wel contact met die mevrouw. Ik stuurde de berichtjes die ik van haar kreeg door naar KruisPunt zodat zij haar verder konden helpen. Zo eindigde mijn buddy-schap voor haar. Dat was jammer want eigenlijk klikte het wel.”

Kinderschoenen

Intussen heeft KruisPunt vier huisjes in Kortrijk en één in Oostende. “KruisPunt is pas een drietal jaar bezig, met beperkte middelen”, schetst Marcel. “Dat zijn nog de kinderschoenen hé. Dat moet nog een beetje bekendheid krijgen.”

Famke is in elk geval opgetogen met de ondersteuning zie ze van KruisPunt krijgen. Ze is nu op zoek naar een nieuwe job, wat niet evident is in deze moeilijke tijd, haar man is aan de slag als tuinier. “We hebben de eeuwige chance dat we in KruisPunt zijn kunnen stappen. Hopelijk komen er nog veel na ons”, besluit ze tevreden.

interview Joon Bilcke

Wil je meer weten over KruisPunt, of wil je misschien zelf buddy worden? Neem dan contact op met buddywerkingkruispunt@gmail.com.

De milieucrisis in quarantaine?

Sinds corona zit het debat over klimaat en milieu in de diepvries. En dat is allerm minst waar het thuishoort, zo oordeelt een brede coalitie van bezorgde burgers en organisaties. Ze legden onlangs de vraag tot de oprichting van 'een Burgerparlement over de ecologische noodtoestand' op de tafel van de regering De Croo.

Het initiatief vertrok bij een klein groepje burgers, maar wordt intussen ondersteund door meer dan dertig organisaties en burgerbewegingen zoals Hart boven Hard, Greenpeace en 11.11.11. En omdat het de nood aan democratische vernieuwing en de zorg voor onze planeet aan mekaar plakt verdient het onze volle aandacht, nietwaar. Sébastien Hendrickx, naast een oude bekende voor de Unie ook dramaturg, kunstcriticus, docent én samen met Youna Marette woordvoerder voor het Burgerparlement, maakt ons wegwijs.

Om met het virus te beginnen: de corona- en de klimaatcrisis zijn twee kanten van dezelfde medaille?

Sébastien: "Dat is zo. Corona maakt duidelijk dat de klimaatcrisis maar een van de elementen is van wat wij liever de 'ecologische crisis' noemen. De uitbraak van het virus en de groeiende kans op toekomstige pandemieën, hangt bijvoorbeeld ook samen met hoe we aan landbouw doen. Door 'het klimaat' te gebruiken als passe-partout om het grotere probleem te benoemen, komen we ook met verkeerde oplossingen. Want dan heb je het voornamelijk over de CO2-uitstoot. En om die naar beneden te krijgen lijken elektrische auto's misschien een goed idee. Maar als je de impact op het milieu van de productie van nieuwe auto's en de verwerking van de afgedankte exemplaren mee in rekening neemt, is het dan nog wel slim om zoveel auto's te blijven produceren? Naast de opwarming van de aarde botsen we in de ecologische crisis dus op nog andere zogenaamde planetaire grenzen zoals het verlies van biodiversiteit, de verzuring van de oceanen, massale verontreiniging, ... Sommige grenzen zijn we al ver overschreden, andere dreigen we te overschrijden. In elk geval zal elk bestuur van de 21ste eeuw rekening moeten houden met die grenzen."

Waar staan we, vijf jaar na het klimaatakkoord van Parijs?

"Op veel vlakken zijn we te laat. In het klimaatakkoord van Parijs, dat dus voornamelijk over ons klimaat gaat, engageerden landen zich om de opwarming ervan onder de twee graden te houden, en in het beste geval zo dicht mogelijk bij die fameuze anderhalve graad; die halve graad verschil lijkt in

Sébastien Hendrickx

ons dagelijks leven niet veel te betekenen, maar heeft een grote impact op het verhogen van de zeespiegel of het onbruikbaar worden van landbouwgrond. Wel, geen enkel land ter wereld zit op schema om de in Parijs afgesproken klimaatdoelen te halen. Daarom spreken we misschien beter niet langer van een crisis, maar van een nieuw tijdperk dat we ingaan, waarin we ons moeten afvragen hoe we zullen omgaan met de gevolgen die er nu al zijn en hoe we tegelijk nog ergere scenario's voorkomen."

Wat stellen jullie voor dat er zou moeten gebeuren?

(lacht) "Je stelt de vraag aan de verkeerde persoon. Zelfs al zou ik daar zelf ideeën over hebben, dan zou het verkeerd zijn deze hier te formuleren. Dat is juist het ding. Het Burgerparlement stelt niks voor behalve het Burgerparlement zelf. We willen net dat elke burger mee zou kunnen beslissen wat er moet gebeuren."

Een van de redenen waarom jullie dit initiatief hebben genomen is omdat jullie teleurgesteld zijn in de politiek. Als de impact van de milieucrisis zo veel groter zal zijn dan die van de coronacrisis, waarom slaagt de politiek er dan niet in om even krachtdadig in te grijpen?

"Het is eerst en vooral een complexe crisis, waar politici moeilijk vat op krijgen, en met de boodschap dat we anders moeten gaan leven vallen maar weinig stemmen te winnen. De mens is een gewoontedier. Hij stapt niet graag uit zijn dagelijkse routines, hoewel we met corona zien dat als de nood het hoogst is, we daar wel toe in staat zijn. De milieucrisis blijft voor veel mensen ook ver van hun bed. We lezen in de krant over grote bosbranden in Californië en Australië, maar de hele directe gevolgen voelen we hier nog niet. Onze kranten hebben het trouwens liever over het 'debat' rond naaktfoto's van bekende Vlamingen. Daar zitten we echt met een groot probleem. De Britse krant The Guardian heeft vorig jaar 3000 artikels rond milieu en klimaat gepubliceerd."

"In de huidige coronacrisis moet je als politicus van de ene dag op de andere beslissingen nemen of je krijgt op het einde van de dag veel meer doden. Dat soort van crisismanagement hopen wij met het Burgerparlement net voor te zijn. Want als we doorgaan op de manier waarop we bezig zijn dan komen we pas echt in een hypercomplexe crisis terecht die ons langs alle kanten zal bedreigen. Nog veel meer dan de coronacrisis zal de ecologische crisis een impact hebben op elk aspect van ons dagelijks leven. Dan gaat het niet meer over spekseldruppeltjes in de lucht en hoe we die gaan tegenhouden met maskers en sociale afstand, maar over welk eten er nog in de schappen van de supermarkten ligt, wat onze boeren met hun droge

landbouwgronden aan moeten, hoe we met klimaatvluchtelingen omgaan. Want misschien zullen onze streken niet helemaal onleefbaar worden maar grote delen van de wereld zullen dat wel worden, gewoon omdat het er veel te warm is om te wonen, of omdat het land helemaal onvruchtbaar is geworden. Het is geen alarmistische boodschap die ik vertel. De realiteit is alarmerend. Dat lees je bijvoorbeeld ook gewoon in elk rapport van het IPCC, het International Panel on Climate Change, en het IPBES, dat op biodiversiteit focust."

Je hoort soms dat sommigen er gewoon belang bij hebben dat alles zoveel mogelijk bij het oude blijft?

"Er is inderdaad een heel kleine groep die er belang bij heeft dat het systeem niet verandert. Dat is een feit. En er is een groot probleem met lobbyisme in de politiek. Brussel is na Washington de lobbyhoofdstad van de wereld. Een van de vele argumenten voor iets als ons Burgerparlement is net dat het uit 101 individuele burgers bestaat. Dat is geen groep waar je naar toe kan stappen zoals naar een politieke partij. Als lobbyist voor de fossiele industrie zou ik niet weten hoe ik er moet aan beginnen om zo een Burgerparlement te beïnvloeden."

Bestaat ons parlement ook niet uit allemaal burgers, voor wie we bovendien gestemd hebben? Waarom laten we hen niet beslissen?

"We vinden niet dat je het 'gewone' parlement moet afschaffen. Je moet er iets aan toevoegen dat een aantal problemen ervan, zoals die invloed van lobbyisten, kan deblokken. Denk ook aan de participatie. Veel mensen waar wij op rekenen om ons te vertegenwoordigen in het parlement kunnen daar niet zomaar zeggen wat ze zelf denken. Ze moeten de lijn van hun partij volgen. We worden in realiteit dus vertegenwoordigd door een heel kleine groep mensen: de leden van partijkadern. Wie vertegenwoordigen zij dan? Daarbij is ons parlement geen goede afspiegeling van de samenleving. 20 procent van de parlementsleden is jurist, terwijl minder dan 1 procent van de bevolking een juridische achtergrond heeft. Waar zijn de mensen met een arbeids-, migratie- of landbouwachtergrond? Hun stem wordt te weinig gehoord. Ook zorgt de mediatisering van de politiek tot sterk gepolariseerde stellingnames waardoor het debat vaak stilstaat. Kijk naar de voorbije regeringsvorming. Na vijftien maanden regeringsonderhandelingen kan je niet ontkennen dat het systeem sputtert."

Jullie Burgerparlement bestaat uit 101 burgers die uit de Belgische bevolking worden geloot. Hoe rijm je toeval met representativiteit?

"Bij die loting wordt rekening gehouden met een aantal criteria zoals je leeftijd, je gender, je woonplaats, of je in de stad woont of op het platteland - dat is bijvoorbeeld belangrijk voor hoe je over mobiliteit denkt. Ook opleidingsniveau is belangrijk. In ons parlement zitten heel veel hoog opgeleide mensen, wij noemen dat 'theoretisch opgeleiden'. De Convention Citoyenne pour le Climat, het burgerparlement dat in Frankrijk is georganiseerd als antwoord op de gele hesjes, bestond voor een derde uit praktisch opgeleide mensen. Geen enkel verkozen parlement ter wereld kan dat nadoen."

Wat wordt er van mij verwacht als ik word uitgeloot?

"We vragen je om in de loop van een jaar elf sessies van drie dagen te volgen. Om dit voor iedereen haalbaar te maken willen we zo veel mogelijk drempels weghalen. We vergoeden mensen voor hun werk binnen het Burgerparlement, voor alleenstaande vaders of moeders voorzien we kinderopvang, ... De eerste fase is de informatieve fase. Dan komen een heleboel experts spreken. Niet alleen de evidente milieuwetenschappers maar ook ervaringsdeskundigen zoals een boer die vertelt wat er vandaag al op zijn akkers aan het veranderen is. De selectie van die mensen gebeurt door een onafhankelijk panel. Een goed uitgedacht organigram zorgt ervoor dat de groep experts evenwichtig is samengesteld. Ons organigram is min of meer overgenomen van de Franse Convention. Je kan veel zeggen over de Convention maar niet dat die niet goed werd georganiseerd. Op de website van de Convention staat trouwens de hele lijst van hun sprekers."

Is het mogelijk dat klimaatontkenners als experts aan de tafels plaatsnemen?

"Nee. Het is van belang dat de experts ideologisch divers zijn, maar tegelijk houden we rekening met de wetenschappelijke consensus over de milieucrisis. Je hoort vaak dat je 'de twee klokken' moet horen. Maar als minder dan een procent van de wetenschappelijke gemeenschap zegt niet te geloven dat de klimaatopwarming door menselijk activiteit is ontstaan, tegenover de consensus van al de rest dat dit wel zo is, dan zijn dat geen twee klokken meer."

"De tweede fase is de langste. Dan worden de uitdagingen en mogelijke oplossingen in kleine groepjes besproken. Daarbij zit je rond de tafel met mensen die in heel andere situaties leven, die heel andere belangen hebben dan jezelf. Uit alle eerdere experimenten blijkt dat mensen door deze gesprekken meer oog krijgen voor het algemeen belang. Niet dat ze hun eigen belang opzij zetten, maar ze zien ook dat er 'eigenbelangen' zijn van heel veel anderen. Op het einde van deze fase worden alle voorstellen aan de volledige groep voorgelegd. Wij stellen voor dat 60 procent akkoord moet zijn met een voorstel voor het in de finale tekst komt."

lees verder op de volgende pagina

Wat gebeurt er uiteindelijk met die voorstellen?

“Een juridisch panel vertaalt de weerhouden voorstellen in een juridisch samenhangende taal en duidt aan op welk niveau het moet worden besproken, federaal en/of regionaal. Ons idee is dat die vervolgens worden uitgevoerd door de bevoegde regering, of gestemd in het bevoegde parlement. Als dat een voorstel wegstemt, moet het argumenteren waarom.”

Komt alles zo via een lange omweg toch weer niet terecht in het politieke forum waar participatie en lobbyisme de kop opsteken, net wat jullie willen vermijden?

“We kunnen leren uit wat er in Frankrijk is gebeurd. Daar had president Macron op voorhand verklaard dat elk voorstel zou worden gestemd in het parlement, per presidentieel decreet zou worden uitgevoerd of in een referendum aan de hele bevolking zou worden voorgelegd. Maar lobbying en politieke tegenkancing hebben die belofte helemaal ondergraven. Het is een realiteit waar we ons moeten van bewust zijn. Eens de voorstellen bij de politici terechtkomen is het werk niet af. Het is moeilijker voor politici of lobbyisten om een voorstel dat niet van één partij komt maar van 101 burgers die representatief zijn voor de Belgische bevolking (van de West-Vlaamse boer tot de Waalse academica) zomaar opzij te schuiven. Toch moet er achteraf gemobiliseerd worden rond de voorstellen van een Burgerparlement.”

Maar in principe kunnen er dus ook voorstellen geformuleerd worden die de milieucrisis net bestendigen, iets wat jullie allesbehalve willen?

“De Conventie in Frankrijk heeft aangetoond dat burgers, als ze horen wat er op het spel staat, niet zullen voorstellen om de aarde zomaar te laten opwarmen. Wel zullen ze discussiëren over hoe ze de verdere opwarming of het biodiversiteitsverlies kunnen voorkomen, met welke maatregelen. Je kan namelijk veel verschillende keuzes maken om daar te komen.”

Gezien de ernst van de toestand, is er nog wel tijd om de hele weg van het Burgerparlement af te leggen? Moeten, net als bij de coronacrisis, de experts niet aan zet komen?

“Dat gaat niet werken. De voorstellen om de milieucrisis te bestrijden zullen een nog grotere impact hebben op ons dagelijks leven dan de voorschriften om het virus het hoofd te bieden. Als die enkel van experts komen, zullen ze niet worden aanvaard door de brede bevolking. Dat zie je met de huidige crisis ook al. Je moet een democratisch draagvlak hebben. Experts zijn ook maar representatief voor een bepaalde klasse

van de bevolking. Hun beslissingen houden niet altijd rekening met levensomstandigheden van mensen die in een heel andere context leven. Het beste voorbeeld zijn de gele hesjes. Het feit dat een president op voorstel van experts een CO2-taks doorvoert maar daarbij geen rekening houdt met het feit dat veel mensen op het platteland hun auto dagelijks nodig hebben, heeft geleid tot hun volledig terecht protest."

Uit jullie voorstel spreekt een groot vertrouwen in de burger.

"Ja, inderdaad. In die zin is het een heel positief voorstel. En het is geen wensdenken. Buitenlandse voorbeelden tonen aan dat burgers de verantwoordelijkheid die ze in zo een Burgerparlement krijgen heel ernstig nemen. In Frankrijk hielden ze tussen de verschillende sessies door contact met elkaar, voerden ze informatiecampagnes in eigen stad. En in het katholieke Ierland was er decennia lang geen enkele politieke partij die haar nek wou uitsteken voor de legalisering van abortus. Uiteindelijk is daar een burgerassemblee tot een consensus gekomen dat in een referendum aan de bevolking werd voorgelegd, en daar is abortus nu legaal."

Dat het regeerakkoord een hoofdstuk bevat met de titel 'democratische vernieuwing' en spreekt van experimenten met nieuwe vormen van burgerparticipatie stemt hoopvol. Wat is de kans dat het Burgerparlement er ook effectief komt?

“We zijn in gesprek met verschillende politici, kabinetten en leden van de federale regering. Ik heb de indruk dat men het voorstel serieus neemt. Uiteraard, hoe meer organisaties en mensen erachter staan, hoe meer druk we kunnen zetten. Zo werkt het natuurlijk. Sowieso zouden we het Burgerparlement binnen de huidige legislatuur van de regering De Croo willen gerealiseerd zien. Hoe sneller hoe beter.”

interview Joon Bilcke

Wil je deze vraag om een Burgerparlement rond de milieucrisis op te richten steunen? Via www.hetburgerparlement.be kan je een mail of tweet naar onze politici sturen. Op deze site vind je ook het volledig uitgewerkte voorstel en een heleboel andere info. Alle info over het Franse broertje vind je op www.conventioncitoyennepourleclimat.fr.

beeldend werk: José Vandenbroucke

Dromen, wachten. Niet weten.

Beste lezer, ik ben in de war. Toen halverwege november de vraag werd gesteld om mee te werken aan De Gazet, antwoordde ik zelfverzekerd dat ik het zou hebben over 'wachten'. Dit leek mij passend bij wat er toen leefde in mij en is bovendien een thema dat aansluit bij coronatijden en de winter waarin we jaar na jaar uitkijken naar de lente. Dit was de intentie: de aandacht richten op de zinvolheid en de subtiele schoonheid van wachten. Een periode van weinig moeten, van genieten van kleine dingen, van de rust die neerdaalt in het land en intussen vertrouwen dat de winter langzaam vordert en als vanzelfsprekend eindigt in een nieuwe lente. Kortom, hoe zalig het kan zijn als de coronabeperkingen samenvallen met de natuurlijke tendens van inkeer in de donkerste periode van het jaar.

Intussen, eind december en een aantal weken verder, ben ik helemaal niet meer zo zeker. Ik voel me, zoals ik al zei, in de war. Het 'wachten' kijkt me al helemaal niet meer zo lonkend en uitdagend aan. Integendeel, ik voel het inmiddels kolken en stomen in mij. Oh ja, ik probeerde om de rust te bewaren. En het is leuk om niet meer zo veel van hot naar her te moeten - de laatste maand gebruikte ik misschien tweemaal de auto - maar ondanks alle positieve elementen moet ik bekennen dat het ongeduld langzamerhand onderhuids binnen sijpelde. Druppel per druppel.

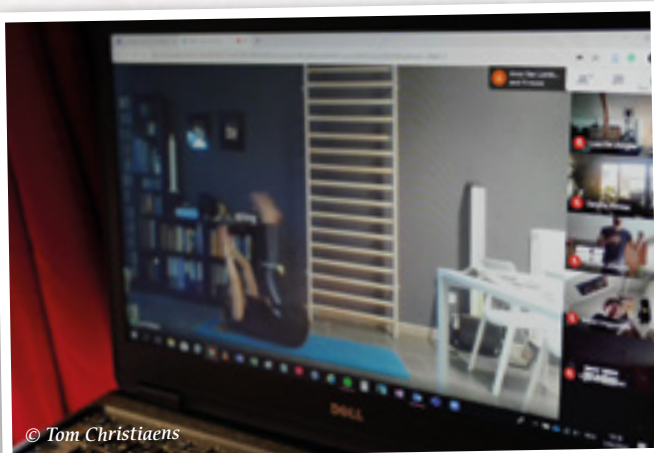
Het gebeurt subtiel. De eerste symptomen herkende ik op een zondag in de vorm van een gedachte: "Oei! Wat ga ik doen deze namiddag? Er is niets!" Even vlot schoot mijn oude vertrouwde gedachtenmootje op gang en verzoonde ik allerlei mogelijkheden die ik desondanks toch kon doen. Het hielp. De plotse opborrelende, beangstigende, schijnbare ledigheid van de zondag werd ingevuld met actie. Doen! De eerste paniek ging bijgevolg redelijk snel voorbij. "Laten we starten met een wandeling in Kortrijk!" suggereerde ik. Dit leidde na een bezoekje aan het plaatselijke infobureau (want je weet maar nooit dat er toch iets te 'doen' is) tot de beslissing om ons te laten meenemen in een zoektocht naar tien centimeter hoge

goudkleurige figuurtjes, her en der in het straatbeeld verstopt. Dit leek ons wel wat en meteen vlogen we erin, met bevredigend resultaat en een voldaan gevoel achteraf. We hadden gewandeld, we waren buiten geweest en, niet onbelangrijk, we hadden iets beleefd.

De week daarop lukte het als vanzelfsprekend om mijn gewone doen en laten met zijn dagelijkse ritme weer op te pakken. Vragen of enige tekenen van ongeduld waren niet aan de orde. Of toch: één klein wrevelig momentje... Dinsdagavond... voor de zoveelste keer yoga online. Leuk, maar die avond net iets minder. Ik was er niet zo goed bij als anders, kon mij niet ontspannen, zuchtte nu en dan en keek een paar keer naar mijn uurwerk. "Niet erg", suste ik mezelf, "het was gewoon een drukke dag en die kan ik nu niet zo goed van mij afzetten." De volgende dag was dit 'akkefietje' dan ook helemaal op de achtergrond verdwenen.

Het daaropvolgende weekend verliep vlot, we wisten immers 'wat doen': de rest van de 'beeldjeswandeling'. Een herhaling, maar toch niet helemaal, omdat onze speurtocht een ander stadsdeel doorkruiste... resultaat... alweer een bevredigend gevoel.

De maandagmorgen startte ik met veertig e-mails: vragen om extra uitleg, vragen om overleg, informatie over de werking (soms nuttig, soms niet), tips om aangenamer online te werken, plannings voor volgend jaar, enz., enz. Even herken ik wrevel. "Ach néé! Ik wou vandaag de voorbereiding van die les afwerken." Desalniettemin voldoe ik aan de verwachtingen en lees ik plichtsgetrouw alle e-mails. Mijn eigen plan wordt opzij geschoven. "Ik werk het later wel bij", sus ik mezelf. Op dinsdag leef ik mij uit in de live (!) bewegingsles met geminimaliseerde groepjes. Wat een genot! Dit samen met de studenten - die al even enthousiast uiten hoe fijn het is om even van de computer weg te zijn - kunnen rondspringen, dansen, spelen. Samen stoom afdalen, heerlijk! Donderdag echter, na een ganse woensdag videogesprekken met studenten en een volle dag online lesgeven, knapt de boog. Gedaan met de innerlijke rust. Ik doe een poging tot herstel: een mezelf opgelegde wandeling in De Gavers, waarin ik tot mijn ergernis merk dat mijn stappen niet rustig worden. Die avond heb ik moeite met inslapen. Mijn hoofd weigert stil te vallen, mijn ogen blijven gestaag onrustig dansen onder mijn oogleden, mijn lijf voelt aan alsof ik op hete kolen loop. Yogaoefeningen proberen? Zucht... helpt niet. Wat lavendel op mijn hoofdkussen misschien... Pfff... Dan toch maar een slaappilletje? Maar morgen moet ik fris zijn!? Zo blijft dat doorgaan. Ook al zijn er dan op vrijdag geen vaste zaken gepland, de e-mails, de zich opstapelende taken, vragen en pogingen om duidelijkheid te scheppen in de chaos blijven de onrust in mij aanwakkeren. Hopelijk brengt het weekend soelaas. Een wandeling langs het Kanaal

© Tom Christiaens

bij uitbreiding naar Zwevegem... dat zal mij deugd doen. Toch herken ik opnieuw de versnelde, gehaaste stap. 's Avonds in de zetel val ik in slaap. Yes, gelukt, even relax.

Maar het kwaad is geschied. Het bronnetje van onrust heeft zijn weg gevonden en sijpelt langzaam verder, wordt groter en weidser en lijkt niet meer te stoppen.

Onverbidelijk is maandag daar weer, opnieuw de obligate mails, de onduidelijke info en terugkerende overwegingen of het nu code oranje of code rood wordt en wat dat betekent qua organisatie en bijkomende werkdruk. Na weeral acht uur voor het computerscherm overheerst koppijn mijn doen en laten, gieren zenuwen door mijn lijf, staan mijn schouders gespannen als een lier, groeit de onrust in mijn ogen en stijgt mijn bloeddruk genadeloos, zodat die - en dat is wel een zekerheid - stilaan in code rood komt te staan. Niet alleen mijn gedachten maar ook mijn lijf schreeuwt om rust. Moet ik nu ook een pilletje slikken tegen hoge bloeddruk?

Het wachten, waarin ik oorspronkelijk een kans zag om tot rust te komen, heeft verrassende vormen aangenomen die ik niet meer onder controle krijg. De onrust, de onduidelijkheid, het onverwachte, de leegte, de eentonigheid, de spanning, de vermoeidheid, de onzekerheid komen meer en meer als een kolkende lavastroom op mij af. Ik, die een paar weken geleden wel even zou mee stromen met de beweging van het seizoen en in combinatie daarmee met de lockdown, ik die langzamerhand zou stilvallen, bij mezelf komen, heerlijk relaxen tijdens de lange avonden, een boekje lezen, vroeg gaan slapen... Ik, die het wachten zag als een kans om vanuit rust iets nieuws te creëren. Die 'ik' wordt geconfronteerd met een immense innerlijke drukte. En dat laat zich torenhoog zien. Mijn leven is momenteel niet rustig, het is net hectisch, soms onnavolgbaar, vermoeiend, uitputtend. Ik loop regelmatig op de toppen van mijn tenen. Ik blijf mezelf bijeen rapen om nog even verder te kunnen, om nog een tandje bij te steken, omdat het verwacht wordt of omdat iedereen het doet of omdat ik het mezelf opleg, want ik wil toch niet teleurstellen. Ik blijf maar (achterna) hollen.

Deze onverwachte en onverbidelijke confrontatie brengt mij in de war. De tegenstelling tussen waar ik voortdurend op hoop en naar streef en de verbluffende realiteit die mij de ogen opent.

Ik weet niet hoe u deze tijden ervaart, maar voor mij zijn ze best indringend en intens. Ik word op mezelf teruggeworpen en merk dat velen met mij momenteel aan het kruipen, zoeken en strompelen zijn om een uitweg te vinden. Komt er na dit een nieuw normaal? Worden we een betere versie van onszelf? Wordt de wereld anders georiënteerd? En indien ja, hoe zal die er dan uitzien?

Intussen kijk ik met verbazing naar een startend initiatief in mijn straat. Met oprechte bewondering zie ik een jonge vrouw, na een job in de commerciële sector, zelfstandig een winkel-tje opstarten en vanuit een bewuste filosofie en missie kiezen voor een korte keten economie, voor gezondheid, duurzaamheid, mensen bewust maken hoe we kopen en shoppen. Ik merk hoe ze heel zelfbewust haar openingsuren kiest, waarin ze zorg draagt voor zichzelf en voldoende tijd neemt naast haar job. Hoe ze bewust niet meestapt in de dagelijkse ratrace en hoe ze dit op haar manier met inzet en toewijding probeert te realiseren. Vol vertrouwen draagt ze een geloof uit in een wereld waar het anders kan.

Ondanks mijn onrustig zoeken en mijn gestrompel inspireert haar voorbeeld mij en houdt het mij een spiegel voor, moedigt het mij aan, doet het mij dromen over een uitweg uit mijn dolgedraaide wereld. Hoe die er zal uitzien weet ik nu nog niet, maar ik blijf zoeken naar een passende vorm. Daar ga ik voor!

Dominique Vergote

beeldend werk: Benoit Goethals

G

De Gazet is een project van de Unie der Zorgelozen en verschijnt tweemaal per jaar. Ze geeft een ruime inzicht in de werking van de Unie en is een belangrijk platform voor de Zorgelozen. Ook vele andere stemmen uit het brede maatschappelijke en artistieke veld komen aan bod. Voor u is het de ideale manier om ons werk - beter - te leren kennen, voor ons om u erbij te betrekken.

werkten mee aan deze Gazet Joon Bilcke, Heroen Bollaert, Tom Christiaens, Hans Claus, Marijke Dejaeghere, Nathalie Derycke, Mie de Neve, Jérôme Duchateau, Kathleen Gheysen, Benoit Goethals, Sébastien Hendrickx, Miep Lambrecht, Koen Lefebvre, Bert Lelieur, Sofie Moerkerke, Linde Moreel, Triene Nottebaere, Yasmien Ousta, Manu Pintelon, Famke Plowy, Marcel Sabbe, Geert Six, Myriam Soenen, Branko Vandenberghe, José Vandenbroucke, Nathalie Van Wallegghem, Dominique Vergote, Caroline Verhaeghe, Johnny Verkest, Barbara Vermeulen, Gosie Vervloessem, Iris Walgraeve eindredactie Joon Bilcke vormgeving Bruno Tytgat

WILT U OP DE HOOGE Blijven van onze activiteiten en projecten? Mail, bel, schrijf of kom gewoon even langs: UNIE DER ZORGELOZEN, PLUIMSTRAAT 7, 8500 Kortrijk - 056/220 400 - info@uniederzorgelozen.be

met steun van de Vlaamse Gemeenschap, de provincie West-Vlaanderen, OCMW Kortrijk en de stad Kortrijk

